

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1885. Andra Kammaren. N:o 22.

Onsdagen den 11 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 7), angående rätt för qvinna att innehafva klockaretjenst.

*Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.*

I motion under N:o 96 hade inom Andra Kammaren Herr A. J. Lyth föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t vidtaga nödiga åtgärder för beredande af rättighet för qvinna att innehafva klockaretjenst.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Hammarlund erhöll ordet och yttrade: Herr Talman! Då det enda skäl för afslag, som Utskottet här anfört, vid en närmare granskning icke befinnes vara af någon betydelse, kommer jag att yrka bifall till motionen. Skulle Kammaren anse, att ett sådant beslut bör föregås af en närmare utredning, skall jag dock visst icke motsätta mig en återremiss af frågan, på det att Utskottet måtte komma i tillfälle att pröfva sakens realitet.

Det enda skäl Utskottet anfört för afslag är, »att Kongl. Maj:t redan vid åtskilliga tillfällen, i anledning af underdåniga ansökningar, meddelat resolutioner, af hvilka klart framgår, det egenkapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning», och att »den rättighet, motionären åsyftar bereda qvinnan, således redan torde vara för handen». — Det är dock långt ifrån händelsen, att qvinna eger den rättighet motionären här velat bereda henne. Tvärtom hafva under de senaste åren flera dylika ansökningar blifvit af Kongl. Maj:t afslagna. Jag misstänker, att Utskottet hemtat skälen för sitt påstående från Rydéns edition af kyrkolagen. I sista supplementet till nämnda kyrkolag lemnas nemligen den upplysning, att, »med anledning af en utaf en qvinna gjord

Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)

ansökning att förklaras behörig att anmäla sig såsom sökande till en ledig klockaretjenst, med hvilken organistbefattningen i församlingen är förenad, har Kongl. Maj:t medgifvit, att den omständigheten att sökanden är qvinna ej må utgöra hinder för henne att anmäla sig såsom sökande till nämnda klockaretjenst». Märk: nämnda klockaretjenst. Det förhåller sig nemligen så, att endast i det fall, att qvinna begärt att få innehafva klockaretjenst i en viss församling och denna församling förordat ansökningen, endast *i detta fall* har Kongl. Maj:t bifallit ansökningen. Om en qvinna således skall kunna erhålla en dylik tjenst, måste hon först och främst vända sig till den församling, inom hvilken tjensten skall tillsättas, och fråga, om församlingen vill antaga henne. Är församlingen nu härtill villig, skall församlingen ytterligare ingå till Kongl. Maj:t och tillstyrka, att hon får söka platsen. Men huru många församlingar äro väl villiga, att på förhand så godt som alldeles bestämma sig för en viss person? I de flesta fall förbehålla sig väl församlingarna att efter ansökningstidens utgång fritt få välja mellan de sökande, för att taga den lämpligaste.

Det har deremot inträffat flera gånger under de senaste åren, att qvinna begärt hos Kongl. Maj:t att få söka klockaretjenst i en viss församling, som ej lemnat en så beskaffad tillstyrkan, som nyss nämndes, äfvensom att qvinna begärt rätt att få söka klockaretjenst öfver hela riket. Alla dessa ansökningar hafva blifvit af Kongl. Maj:t afslagna. Af de meddelade resolutionerna framgår alltså visst icke, att, såsom Utskottet här påstår, »egenskapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning». Tvärtom kan man säga, att dessa klockarebefattningar fortfarande äro ett utslutande privilegium för männen.

Jag hör visserligen till dem, som helst skulle se, att dessa klockarebefattningar alldeles afskaffades. Jag kan nemligen icke inse deras nuvarande behöflighet, och på deras borttagande skulle så väl folkskolan som ännu mer kyrkosången och kyrkomusiken vinna betydligt. Men så länge klockarebefattningarna finnas kvar, kan jag icke heller inse, hvarför endast män skola få bekläda dylika tjänster. De egenskaper, som erfordras af en klockare, äro visst icke af den art, att mannen dertill kan anses lämpligare än qvinnan. »Han skall» — heter det i kyrkolagen — »vara ärlig, trogen och flitig, boklärd och kunna sjunga och skrifva, så att han deruti kan undervisa församlingens ungdom.» Genom utslag den 3 Oktober 1884 har Kongl. Maj:t förklarat, att detta »boklärd» endast innefattar att innehafva det mått af kunskaper, som kan inhemtas i en vanlig folkskola, och egenskapen »kunna sjunga» behöfver enligt samma utslag ej alls förefinnas. Kongl. Maj:t har nemligen gillat, att på första förslagsrummet till en klockaretjenst framför en mängd väl meriterade personer uppförts en person, som endast hade betyg från med folkskola likställd undervisningsanstalt, och enligt detta betyg saknade sångförmåga. Vidare bör klockare »förstå att med

åderlåtning allmogen betjena» samt ega »kunskap och färdighet i vaccinationens verkställande». Det är allsammans.

Om vi sedan gå att betrakta klockarens åligganden, så — när nu genom det beslut båda Kamrarna i dag på förmiddagen fattat en utsigt öppnar sig för honom att blifva befriad från den tunga, jernbeslagna »prostväskan» — lämna de sig lika väl, i åtskilliga fall t. o. m. bättre för qvinna än för man. Klockaren skall förutom fortskaffandet af prostväskan: 1) tillse att ringningen och klämtningen verkställas; 2) »ställa timklockorna»; 3) vara presterna »vid handen» vid gudstjensten etc. (består förnämligast uti att hjälpa presten med kappan, messhaken och dylikt); 4) »hålla kyrkan och kalken ren samt tillse, att kyrkodörrar, portar och luckor stängas på torn och kyrkogård»; 5) biträda vid anteckning till nattvardsgång; 6) åderlåta; 7) vaccinera.

*Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)*

De tvenne sistnämnda bestyren pläga redan nu ofta förrättas af qvinnor.

Då således qvinna icke nu har den rätt, motionären för henne ifrågasatt; då qvinna allt sedan år 1861 egt rätt att innehafva organisttjenst utan att deraf försports några olägenheter; då vidare så väl de egenskaper, som fordras af en klockare, som ock dennes åligganden äro af den art, att de passa lika väl för qvinna som för man, och då slutligen det icke finnes den ringaste utsigt för, att regeringen skall utan påtryckning från Riksdagens sida ytterligare utvidga rätten för qvinna att söka klockaretjenst, hoppas jag, att Kamraren för sin del skall genom att bifalla motionen söka ytterligare utvidga fältet för qvinnans verksamhet.

Det förnämsta skälet för mig att yrka bifall till motionärens förslag är nemligen just det, som anföres af samma Utskott, som nu afstyrkt denna motion, i ett annat förut i dag afgjort betänkande, der Utskottet säger: »Med rätta tillräknar sig vår tid såsom en heder att hafva vidgat området för qvinnans verksamhet och dermed ock hafva gjort hennes framtidsutsigter mindre mörka; alltjemt pågår ock sträfvan det att få hennes rätt till ärligt förvärf erkänt och respekteradt.»

Om det med motionen afsedda ändamålet skall fullständigt vinnas, hade dock motionären bort ifrågasätta jemväl rätt för qvinna att söka kyrkosångare-, d. v. s. kantorstjenst. Det finnes visserligen ej för närvarande något bestämdt förbud för qvinna att söka dylik tjenst, men icke heller någon kungörelse, genom hvilken lemnats qvinna rätt att söka en sådan tjenst. Bifall till motionen skulle således möjligen kunna medföra, att qvinna väl skulle kunna söka förenad klockare-, organist- och folkskollärare-tjenst, men ej t. ex. förenad klockare-, kantors- och folkskollärebefattning. Då jag emellertid är förvissad, att, derest den ifrågasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t beslutas, Kongl. Maj:t vid pröfning af ärendet skall taga äfven denna sak i öfvervägande och icke låta en sådan oegentlighet stå kvar, skall jag nu icke yrka på något tillägg i sådant hänseende.

Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.

Herr Talman! Jag anhåller om bifall till den nu föreliggande motionen; skall dock, som jag redan sagdt, ej motsätta mig en återremiss, om Utskottets ledamöter önska en sådan.

(Forts.)

I detta anförande instämde Herrar *Hedin*, Friherre *Stackelberg*, *Joh. Ohlsson* och *Ekeborgh*.

Vidare anförde:

Herr Wieselgren: Den ärade talarens på Stockholmsbänken resonnement utgick från ett missförstånd. Han ville nemligen deducera den satsen, att *Utskottet* skulle missförstått de Kongl. resolutioner, Utskottet i sitt betänkande åberopat; missförståndet var dock, som sagdt, på hans sida. Jag ber få påpeka för den ärade talaren, att Kongl. Maj:t icke kan befria någon från skyldigheten att åtlyda gällande allmän lag eller sådan lag, som icke uteslutande beror på Kongl. Maj:ts egen lagstiftningsrätt. I de fall, de åberopade resolutionerna afse, har Kongl. Maj:t således icke dispenserat en qvinna från en för klockare lagstadgad skyldighet att vara man; han har endast frikallat henne i hennes egenskap af folkskolelärarinna eller innehafvarinna af organistbefattning från skyldigheten att ställa sig till efterrättelse den bestämmelse, som förekommer i 34 § i gällande folkskolestadga, der det heter: »Hvad i denna stadga finnes föreskrifvet i afseende på lärare skall, med undantag af det som i §§ 26 och 27 stadgas angående förening af folkskoleläraretjenst med presterlig befattning eller med klockaretjenst, äfven ega tillämpning på lärarinnor.» Från skyldigheten att rätta sig efter denna bestämmelse har Kongl. Maj:t i åtskilliga fall dispenserat folkskolelärarinnor och innehafvarinnor af organistbefattning; men deremot har Kongl. Maj:t icke kunnat dispensera från en bestämmelse i *kyrkolagen*, att det icke skulle vara qvinna medgifvet att vara klockare. Kongl. Maj:t har härutinnan blott *tolkat* lagen; han har sagt, att i lagen intet hinder möter för qvinna att innehafva klockaretjenst, och det på den grund, att det i lagen förekommande uttrycket *han* eller *man* skall göra det eller det, icke behöfver afse blott man, utan äfven kan tillämpas å qvinna. I allmänna lagen står t. ex. på olika ställen, att *män* skola tillkallas och bevittna någonting o. s. v.; men såsom bekant är, kunna äfven qvinnor tillkallas i stället för män med samma verkan. Om således den ärade talaren vill påstå, att qvinna icke för närvarande har rätt att innehafva klockaretjenst, måste han säga, att Kongl. Maj:t tolkat lagen origtigt. Kongl. Maj:t skulle icke förstått hvad som var gällande lag; han skulle, då han medgaf qvinnor att med sin lärarinnebefattning förena klockaretjenst, icke insett, att lagen därför lade absolut hinder i vägen. Alla dessa Kongl. Maj:ts beslut hafva emellertid år efter år utan anmärkning passerat Konstitutions-Utskottet. Det är klart som dagen, att, derest Konstitutions-Utskottets

ledamöter funnit, att Kongl. Maj:t genom sina åtgöranden i åberopade fall och genom sin uppfattning handlat i strid med allmänna lagen, en anmälan derom skulle hos Riksdagen egt rum enligt 106 § Regeringsformen, ty i denna § heter det just: »Finner Utskottet af statsrådsprotokollen, att någon statsrådets ledamot uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller *allmän lag*, då skall Konstitutions-Utskottet etc.» Nåväl, hade Konstitutions-Utskottet uppfattat Kongl. Maj:ts åtgärder såsom lagstridiga, så hade det måst göra sådan anmälan till Riksdagen. Men någon sådan anmälan har icke gjorts, och deraf har man ansett sig kunna sluta, att Konstitutions-Utskottet delat Kongl. Maj:ts uppfattning, att hinder ej möter för qvinna att söka klockaretjenst; och är det så, att både regeringen och Konstitutions-Utskottet haft denna uppfattning, tror jag, att Utskottet haft fullt fog att säga, att qvinnan redan har den rätt, som motionären vill bereda henne, och att följaktligen Riksdagen icke heller behöfver aflåta någon skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syftet. Utskottet har under sådana förhållanden icke heller ansett sig böra ingå i pröfning, huruvida qvinna skulle vara lämplig för klockarebefattning eller ej; det har endast konstaterat såsom ett fullbordadt faktum det önskningsmål, som motionären eftersträfvat. På grund häraf anhåller jag om Kammarens bifall till Utskottets hemställan.

*Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)*

Herr Lyth: Såsom motionär finner jag mig verkligen lika litet tillfredsstäld af den siste talarens upplysningar, som af Utskottets motivering. Jag skall be att för Kammaren få uppläsa hvad som innehålles i Kongl. brefvet den 8 Mars 1861. Det står der, »att till förestående af organistbefattning, der denna icke är med klockaresyssla förenad, må vederbörande äfven antaga qvinna, som fullgjort hvad författningarna för kompetens dertill i öfrigt stadga». Således hafva vi ett tydligt förbud för qvinna att innehafva klockaretjenst, då den är förenad med organistbefattning. Så vidt jag vet, har ingen författning utkommit, som upphäft detta stadgande. Den enda jag skulle tänka på, vore Kongl. kungörelsen den 2 December 1870, der församlingarna medgifvas rätt att hos en och samma person förena folkskolelärare-, klockare- och organistbefattning, ehuru med vissa vilkor, såsom att folkskoleläraretjensten skall i första rummet skötas, m. m. Men här nämnes intet om att Kongl. kungörelsen den 8 Mars 1861 blifvit upphäfd. Under sådana förhållanden får jag förklara, att jag icke är nöjd med att i en sådan sak som denna rätta mig efter hvad Utskottet behagar förklara vara gällande i fråga om det jag tagit mig friheten motionera. Hade det varit en så gifven sak, att qvinna vore berättigad att innehafva klockaretjenst, så hade man visst icke kommit fram med så många nådeansökningar i den vägen till regeringen, som på senare tiden varit fallet, och hade saken varit så klar, som den siste talaren förmenade, så hade regeringen helt säkert svarat, att ansökningarna icke kunde till någon regeringens åtgärd föranleda, då

deremot regeringen nu har svarat, såsom den ärade talaren sjelf nämnde, att det att vara qvinna icke utgör hinder att söka och utöfva klockarebefattning.

Ang. rätt för qvinna att innehafva klockaretjenst.

(Forts.)

Jag anser verkligen hela detta utskottsbetänkande påminna något starkt om de delfiska orakelsvaren, då det utmärker sig lika mycket för korthet som för dunkelhet. Jag har begärt att qvinna skulle få rätt att söka klockaretjenst, och det ser ut, som man skulle velat gifva henne den såsom en nådegåfva. Men jag är icke nöjd att få såsom en nåd det jag begärt såsom en rättighet. Utskottet säger, att Kongl. Maj:t uppå underdåniga ansökningar meddelat resolutioner, af hvilka klart framgår, »det egenskapen af att vara qvinna icke utgör hinder för sökande af klockarebefattning», samt att rättigheten för henne att söka sådan »således redan torde vara för handen». Något bevis för riktigheten af denna uppfattning har Utskottet icke kunnat förebringa — och lär ej heller kunna åstadkommas. Redan ordet »torde» visar, att Utskottet icke är fullt säkert på sin sak, och det är derföre som jag skulle önska, att Utskottet finge en liten baklexa, för att taga närmare reda på, huru det verkligen förhåller sig med saken. Ty jag vill hafva svart på hvitt och kan icke nöja mig med sväfvande och obestämda uttryck. Innan derföre Kammaren afgör, huruvida en skrivelse till Kongl. Maj:t skall aflätas eller icke, rörande en rättighet för qvinnan, hvars billighet ingen lär bestrida, önskade jag att Utskottet ville något närmare än som skett taga reda på, huru det hänger i hop med denna sak, och anhåller derföre om återremiss af betänkandet.

Herr Johansson från Kalmar: Jag tror att man måste medgifva, att motionären har rätt deri, att qvinna icke är i lika stor utsträckning som man berättigad att innehafva klockaretjenst, utan att hennes rätt i detta afseende har varit beroende på underdåniga ansökningar i särskilda fall och af Kongl. Maj:t meddelade resolutioner. Då jag deltog i ärendets handläggning inom Utskottet, var det äfven min åsigt, att denna qvinnans rättighet icke borde utsträckas vidare. Jag hyste nemligen vissa betänkligheter mot motionärens förslag och den första härledde sig från motionen sjelf. Det heter nemligen i början af densamma: »Skälet, hvarför qvinnor böra uteslutas ifrån rättighet att innehafva klockaresysslor, angifves icke i nämnda Kongl. kungörelse (af den 8 Mars 1861) och någon giltig anledning till ett sådant uteslutande lär väl nu mera knappast kunna anföras.» Men sedan i slutet af motionen säger han: »så anser jag att klockaretjenst, vare sig ensam eller i förening med folkskolelärare- och organistbefattning, bör åtminstone i mindre församlingar åt qvinna anföras». Han har således sjelf en betänklighet, är icke fullt viss på, om under alla förhållanden qvinnan kan vara lämplig att sköta klockaretjenst, då han säger: *i mindre församlingar.*

En annan omständighet, som hos mig väckte betänklighet, var

att Utskottet kort förut behandlat en motion, som äfven blifvit vidrörd af föregående talare, nemligen den om qvinnas lämplighet till folkskolelärarebefattning. Motionären, Herr Göransson, anför der vissa omständigheter, som göra, att man kan vara tvehågsen, huruvida det kan vara lämpligt att hafva qvinna till folkskolelärarinna, vare sig hon är gift eller ogift. De tänkvärda fakta och skäl, som af denne motionär åberopats mot qvinnans lämplighet för folkskolelärarebefattning, inverkade på mig, särskildt vid behandlingen af nu ifrågasvarande motion. För gift qvinnas lämplighet för sådan befattning anfördes visserligen i Utskottet ett skäl, nemligen att hon såsom moder skulle vara särskildt skickad för lärarinnekallet, emedan man nemligen anser, att en folkskollärarinna icke allenast har att meddela undervisning, utan äfven att uppfostra. Men detta skäl kan icke åberopas för qvinnans lämplighet som klockare. Dessa tvenne omständigheter inverkade på mig och, såsom jag förmodar, på flere af Utskottets ledamöter till åstadkommande af den öfvertygelsen, att qvinnan icke är lika lämplig till klockare som mannen, utan att hon under vissa förhållanden och på vissa tider är rent af olämplig, och då kom jag till den åsigt, att man icke bör till en sådan befattning antaga en person, om hvilken man kan förutse, att hon under vissa tider icke kan sköta befattningen, och att denna således måste uppehållas genom vikarie, som ofta för tillfället icke står att få. Då inträder visserligen den ömmande omständigheten, att det kan vara orätt och mot vår tidsanda stridande att betaga qvinnan denna utväg till att försörja sig och bereda sig utkomst, men å andra sidan står då den utvägen öppen för en qvinna, som för öfrigt finnes lämplig till en sådan befattning och som församlingen önskar att hafva, att hos Kongl. Maj:t söka tillstånd att blifva klockare. Då denna utväg står öppen, förföllo hos mig de hysta betänkligheterna och jag ansåg det derföre hårdt att stänga denna utväg. Jag fann det då ej svårt att gå in på Utskottets förslag och understödja detta, emedan jag fann, att alldeles tillräckligt utrymme är lemnadt den qvinna, som är lämplig för denna befattning, att kunna söka densamma.

På grund alltså af de skäl, som anförts mot qvinnans lämplighet att i lika grad som mannen sköta klockarebefattning, och då utväg finnes för dem, som kunna styrka sin lämplighet, att söka sådan tjänst, anhåller jag, att Utskottets förslag måtte af Kammaren bifallas.

HäruTi förenade sig Herr Öberg.

Herr Hammarlund yttrade: Utskottets ordförande utgick från det antagandet, att, efter som Kongl. Maj:t beviljat ett par dylika ansökningar af qvinnor om rätt att söka klockaretjänst, och Konstitutions-Utskottet icke gjort någon anmärkning i anledning deraf, Riksdagen icke behöfde skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om

Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjänst.
(Forts.)

Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)

vidare rättighet för qvinnor att söka sådan tjenst. Men han förbi- såg dervid det faktum, som jag i mitt första anförande framhöll, nemligen att Kongl. Maj:t afslagit flera dylika ansökningar af qvinnor. Om det vore så, att qvinnan alltid fått denna rättighet att i likhet med mannen söka klockartjenst, så skulle jag icke gjort något yrkande i fråga om detta utskottsbetänkande. Men detta är långt ifrån fallet. Så snart jag fick se detta utlåtande, blef jag icke litet förvånad, ty jag erinrade mig nogsamnt, att under år 1883 en qvinna fått en dylik ansökan afslagen, och då jag gick upp i Ecklesiastikdepartementet för att höra efter, huru härmed förhöll sig, fick jag der upplysning om, att under 1883 *tre* dylika ansökningar afslagits och under 1882 åtminstone en. Under 1884 inkom endast en dylik ansökan, och det var ett sådant undantagsfall, som Kongl. Maj:t beviljade. Församlingen sjelf gjorde nemligen ansökan att få såsom klockare anställa dottern till den förre klockaren på platsen, hvilket beviljades.

Det är således icke alltid fallet, att qvinna vinner den rättighet, som här ifrågasatts, och föga troligt är, att Kongl. Maj:t hädan- efter skall gå längre i densammas beviljande. Om jag icke är orig- tigt underrättad, har denna sak till och med varit föremål för be- handling inom Konstitutions-Utskottet. Af en ifrågasatt »prutning» vardt dock intet, utan lät Konstitutions-Utskottet saken förfalla.

Den senaste talaren framhöll, att qvinna icke alltid skulle kunna vara lämplig att bestrida befattningen. Härpå må endast det svaras, att om än qvinnan lemnas rätt att söka klockaretjenst, blifver der- med ingen församling ålagd att taga en qvinna till klockare.

Hr Talman! Jag yrkar fortfarande återremiss, på det en väl- behöflig utredning må vinnas.

Herr Wieselgren: Jag skall be att ännu en gång få göra vederbörande uppmärksamma på att det är skilnad mellan qvinna och lärarinna eller organist. Om det vore så, att *alla* qvinnor vore lärarinnor och organister, så vore det resonnement, den siste talaren tillätit sig, fullkomligt riktigt. Men om han icke kan till full evidens bevisa, att dessa qvinnor, om hvilka han talat, *icke* varit lärarinnor och organister, så förfaller hela resonnementet. För att det skall vara riktigt, skall han bevisa att Kongl. Maj:t förehaft ansökningar och beviljat dispens för qvinnor, som icke varit folkskolelärarinnor och organister. Det är endast dessa senare, som behöfva ingå till Kongl. Maj:t och begära rätt att söka, ty endast för dem finnes detta bestämda hinder, som ligger i en bestämmelse i folkskole- stadgan, hvilken är gifven af Kongl. Maj:t ensam och från hvilken således Kongl. Maj:t kan dispensera. Men Kongl. Maj:t kan icke dispensera från en bestämmelse i kyrkolagen. Är det der bestämdt, att qvinna ej får blifva klockare, skulle det icke hjelpta om all ver- dens qvinnor sökte dylika befattningar. En dispens i sådant fall skulle nemligen icke vara något mindre än ett kringgående af Riks-

dagens och Kyrkomötets medlagstiftningsrätt. Dessa representationer skulle då kunna tillsammans med Kongl. Maj:t stifta en lag; men när någon ville hafva denna ändrad, skulle han blott behöfva begära det hos Kongl. Maj:t, som utan Riksdagens och Kyrkomötets hörande och mot hvad de tillsammans med Kongl. Maj:t gemensamt beslutat skulle gifva en rätt, som stode i strid mot hvad i laga ordning blifvit beslutadt och fastställt!

*Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)*

Således — Utskottets resonnement har varit detta: I de för Utskottet kända fall, som blifvit Utskottet meddelade från Ecklesia-stikdepartementet, har det visat sig, att vederbörande ansökningar ingifvits från qvinnor, som innehaft antingen läraretjenst- eller organistbefattning, och i båda fallen har det varit från den bestämmelsen i folkskolestadgan, som utestänger dem från klockaretjenst, man medgifvit dispens, genom att lemna dem rätt att under vissa betingelser söka klockarebefattning. Det är från detta de sökt dispens, från detta Kongl. Maj:t dispenserat. Men i dessa Kongl. Maj:ts resolutioner förekommer äfven, att den omständigheten att den sökande är qvinna icke utgör hinder för henne att erhålla klockaretjenst. Dermed har Kongl. Maj:t sagt, att enligt hans uppfattning *lagen* icke lägger hinder i vägen härför, antagligen emedan ordet »han», som står i kyrkolagen, kan betyda i detta fall både »han» och »hon»; det är ju känt, att då både maskulint och feminint genus afses, har det förra pronominet företräde; det representerar båda och man begagnar det i stället för att upprepa bådadera. Hade således motionären föreslagit Riksdagen att ingå till Kongl. Maj:t med en begäran, att det i folkskolestadgan förekommande hindret för qvinnor, som innehafva folkskollärare- eller organistbefattningar, att erhålla klockaretjenst måtte upphävas, och att hon i detta fall måtte blifva lika berättigad med manlige innehafvare af dylika befattningar, hade saken varit klar; men detta har han *icke gjort*, utan han har motionerat om, att ofta nämnda rättighet måtte beredas *qvinnan*. Näväl, om då Utskottet kan visa, att denna rättighet redan finnes, och att det finnes qvinliga klockare på åtskilliga orter i landet, så torde det icke vara nödigt att ingå med en skrifvelse om förskaffande af ifrågavarande rättighet. Och hvad beträffar den ärade motionärens förmodan, att det skulle ligga ett kriterium på, att Utskottet icke sjelf vore säkert på saken, i ordet »torde», tror jag detta ord rättare tolkas såsom beroende på artighet mot motionären. Man ville icke säga, att det var besynnerligt, att motionären ej kände till det af Utskottet angifna förhållandet, utan önskade bereda motionären en behagligare utväg till reträtt. Att motionären icke velat begagna sig häraf är lätt förklarligt; motionären vill hellre hafva rätt — men det vill Utskottet också. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Utskottets hemställan.

Herr von Friesen: Jag vill icke länge uppehålla tiden med diskussion i frågan, utan endast anhålla att få klargöra min stånd-

Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)

punkt till densamma. För qvinna att blifva klockare, då med denna tjenst annan befattning icke är förenad, finnes, så vidt jag kan finna, intet hinder i gällande lag. För qvinna att blifva klockare, då med tjensten är förenad organistbefattning, ligger hinder i Kongl. kungörelsen den 8 Mars 1861, således endast i en Kongl. kungörelse, om denna än tillkommit på begäran af 1859—60 års Riksdag. För qvinna att blifva klockare, då med tjensten är förenad folkskollärare-tjenst, förefinnes hinder i 34 § Folkskolestadgan den 20 Januari 1882. Man kan således icke säga, att det finnes för qvinna mera hinder att blifva klockare än att blifva exempelvis organist, och motionären skulle lika gerna kunnat motionera om rättighet för qvinna att blifva organist som klockare. Men, invänder man, qvinna har redan rätt att blifva organist. Nej, icke då med tjensten är förenad klockare-tjenst, lika litet som då med klockaretjenst är förenad organisttjenst, qvinna får blifva klockare. Hade motionären föreslagit en ändring i Kongl. kungörelsen den 8 Mars 1861 och i 34 § Folkskolestadgan, då skulle jag för min ringa del varit den förste att yrka bifall till hans förslag.

Herr Lyth: Jag är verkligen förvånad öfver, att Utskottets ledamöter först nu uppträdt och afgifvit upplysningar om hvad verkliga meningen är med detta betänkande. Hade de strax i betänkandet meddelat sådana upplysningar, hade man kanske kommit på andra tankar i frågan. Jag kan nemligen möjligen medgifva, att kyrkolagens stadgande *kan* uppfattas så, att qvinna vore medgifvet att blifva klockare, men jag får säga, att praxis i landet icke dertill kunnat gifva anledning; åtminstone har sådant i den ort jag tillhör icke förekommit på ett enda ställe. Jag har derföre ansett mig böra föreslå, att denna rätt utan inskränkning beviljas, ehuru det måhända varit nog, om jag begärt upphäfvande af Kongl. kungörelsen af den 8 Mars 1861. Men jag hemställer dock, mine Herrar, huru vida icke just en sådan anhållan kan antagas ligga i motionen, då, efter hvad man nu hör, det är den nämnda Kongl. kungörelsen, som man tror lägga det egentliga hindret i vägen för qvinna att hafva omförmälda tre befattningar förenade. Det är dock icke för ro skull som jag väckt denna motion. På landet förekommer det nemligen ofta, att då en duglig qvinna söker folkskolelärarinnetjenst, församlingen ej vill antaga henne, derföre att hon ej kan uppföras på förslag till klockaretjenst samt församlingen icke har råd att med stor lön aflöna särskild klockare och således finner med sin fördel förenligt att få en qvinna på denna plats. Det är detta missförhållande jag velat få rättadt, och jag förstår icke, hvilka svårigheter kunnat uppstå för Utskottet att i denna form tillstyrka min motion, såsom den siste talaren nämnde, om Utskottet varit välvilligt stämtdt mot densamma.

Slutligen anhåller jag att med ett par ord få vända mig mot talaren på kalmarbänken, som sagt, att man icke borde gifva qvinna

större rätt att söka tjensten än hon nu har, emedan det finnes tjenster, som hon icke kan uppfylla, och att hon derföre icke bör hafva full rätt i detta hänseende, utan endast half rätt, det vill säga att hon skulle hos Kongl. Maj:t för hvarje gång begära denna rätt. I ett fall sådant som detta beror det ju på församlingen att antaga henne, och församlingen får afgöra, om den anser henne skicklig att sköta platsen eller icke. Enahanda är ju förhållandet med många andra tjenster i vårt land, eller att personer, som icke anses dugliga att sköta dessa tjenster, dock hafva rätt att söka dem, men de blifva icke dertill utnämnda. Uti ifrågavarande fall beror det på församlingen att välja. Jag tror för öfrigt icke, att qvinnan någonsin kommer att missbruka sin ansökningsrätt och söka andra platser än dem, för hvilka hon är passande, och jag anhåller således om återremiss i det syfte, att det hinder, som 1861 års Kongl. kungörelse uppställer för qvinnans rätt att innehafva klockaretjenst, måtte blifva borttaget. Dermed har jag vunnit allt hvad jag velat vinna, och jag tror, såsom jag redan förut nämnt, att en sådan anhållan verkligen ligger i min motion och skulle måhända äfven hafva beaktats, derest Utskottet välvilligt omfattat densamma. På grund häraf yrkar jag återremiss i den af mig nu antydda rättingen.

*Ang. rätt för
qvinna att
innehafva
klockaretjenst.
(Forts.)*

Herr Hammarlund: Utskottets ordförande hyser den förmodan, att de fall, då Kongl. Maj:t afslagit ansökningar för qvinnor att få innehafva klockaretjenst, ha varit sådana, der klockaretjensten varit förenad med organist- eller folkskolelärare-tjenst, och alltså den sökande organist eller folkskolelärarinna. Jag får härom säga, att jag ej så noga tog reda på alla detaljer, att jag kan upplysa, hvilka titlar de sökande hade. För mig var det, efter genomläsandet af Utskottets föreliggande utlåtande, nog att erfara, att qvinnor begärt att få söka klockarebefattningar, men att dylika framställningar i flera fall afslagits, hvadan alltså de åberopade resolutionerna i förevarande fall ej ega någon betydelse. Dock vet jag, att en af dessa sökande var organist, fast utan anställning. Huru vill nu Utskottets ordförande i jämförelse härmed förklara den omständigheten, att andra, som på samma gång varit organister och folkskolelärarinnor, fått sina ansökningar beviljade? Detta har nemligen händt i två eller tre undantagsfall.

Om det är så, som Utskottets ordförande påstår, att icke något hinder för närvarande finnes för qvinna att söka klockaretjenst, der sådan icke är förenad med organist- eller folkskolelärare-tjenst, något, som Utskottet icke påstått och som jag helt enkelt tillåter mig betvifla, synes det mig som om Utskottet ej skulle funnit det obilligt, utan tvärtom bort föreslagit, att rättighet måtte beredas qvinna att innehafva klockaretjenst i alla de fall, der hon icke redan eger en sådan rättighet.

Ang. rätt för
 kvinna att
 innehafva
 klockaretjenst.
 (Forts.)

Herr Wagenius:

Herr Wieselgren: Talaren på Stockholmsbänken synes ännu icke hafva förstått innehållet af de upplysningar, jag meddelade, och jag kan icke upptaga Kammarens tid med att omtala dem för tredje gången. Han upplyste, att han helt och hållet förbisett de detaljer, jag framhöll, men det var just på *dem* saken hängde. För öfrigt vill jag påminna honom om, att det icke går an för ett Utskott, då det finner, att motionen både börjats och slutats i rasande ända, att icke bry sig om motionen, utan hitta på en ny vändning af frågan; ty ett Utskott har icke rätt att gå utanför motionen. När det nu visat sig, att motionären motionerat, *icke* om hvad han velat, utan om hvad han *icke velat*, hemställer jag, om saken kan få någon annan utgång än ett bifall till Utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Sedan Herr Tal-
 mannen gifvit propositioner i enlighet med de meningar som före-
 kommit, blef Utskottets hemställan af Kammaren bifallen.

§ 2.

Härefter föredrogs och bifölls Banko-Utskottets Utlåtande N:o 6, i fråga om användandet af Riksbankens vinst för år 1884.

§ 3.

Till afgörande förelåg vidare Stats-Utskottets Utlåtande N:o 20, i anledning af väckta förslag dels om fortsättning af statens jernvägsbyggnader, dels om undersökningar i fråga om statsbanesystemets utvidgning och dels om beviljande af statslån till en enskild jernvägsanläggning.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Herr A. V. Ljungman hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, N:o 4, föreslagit, att Riksdagen måtte *dels* i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta genom sakkunnige män utreda, i hvilken omfattning för vinnandet af ett så vidt möjligt hela riket tillgodoseende statsbanesystem nya jernvägslinier böra såsom statsbanor anläggas och redan befintliga privatbanor i samband dermed till staten inlösas, *dels* för sagda ändamål ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag, hvars be-
 lopp motionären anhållit att Stats-Utskottet ville föreslå.

Utskottet hemställde emellertid i förevarande punkt, att motionen ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan denna Utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Ljungman: Jag har rätt mycket skäl, att vara synnerligt tacksam mot Stats-Utskottet, både för en välvillig behandling och därför att det i motiveringen för sin åsigt om afslag dock inrymt ett erkännande af motionens kanske viktigaste punkt. Utskottet säger nemligen, att det »visserligen kunde vara ganska önskvärdt att ega tillgång till en fullständig, väl utarbetad *plan* för fullbordandet af hela rikets statsbanesystem». Det är naturligt att, då man säger det en sådan plan är önskvärd, man ock erkänt, att man icke är i besittning af ett tillräckligt fullständigt statsbanesystem, och att man därför äfven bör söka utveckla och fullborda hvad man redan eger derhän, att det en gång med fog kan beuämnas ett *statsbanesystem för hela riket*.

Skälet hvarföre Utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen ligger synbarligen deri, att Utskottet håller före, att initiativet till den föreslagna åtgärden bör komma från Kongl. Maj:t, och att Riksdagen icke utan ovanligt bevekande skäl bör i första hand befatta sig med sådana saker, som i motionen föreslagits. I utlandet hafva också, så vidt jag vet, regeringarna alltid tagit initiativet i sådana frågor. Att Utskottet icke velat på en enskild motionärs hemställan yrka på ett vidare fortsättande af statsbanebyggandet, torde tvifvels utan äfven böra hållas för mycket klokt, då man erinrar sig hvilket starkt motstånd, som inom Riksdagen mötte år 1881, då det var fråga om norra stambanans fortsättning till Angerman-elfven. Men då Utskottet, med hänsyn till hvad jag i min motion yttrat om privatbaneväsendets olägenheter, förmenar, att jag i min skildring deraf gått till öfverdrift, tror jag detta Utskottets uttalande redan vara mer än tillräckligt vederlagdt af erfarenheten i utlandet. Det är också min öfvertygelse, att Utskottets påstående, att hvad som af svenska staten hittills uträttats i fråga om jernvägsbyggande varit sådant att det ådagalägger, att städse dervid »blicken varit fäst på det *helas*, på samhällets kraf», är långt ifrån öfverensstämmande med verkliga förhållandet, och att den dom, som framtiden med större sakkänedom och erfarenhet kommer att fälla om jernvägsbyggandet i Sverige, ingalunda skall blifva så mild och så gillande, som Utskottet föreställt sig. Då man emellertid i utlandet redan allmänt nog kommit till den öfvertygelsen, att staten bör ensam ega åtminstone alla de mer betydande jernvägarne i ett land, synes den tid icke heller böra vara långt aflägsen, när samma uppfattning gör sig gällande äfven här i Sverige, och för min del är jag därför förvissad om, att den motion, hvarmed jag redan vid denna riksdag vågat framkomma, skall något längre fram i tiden i en eller annan form återkomma och då vinna Riksdagens *bifall*. Jag har i öfrigt icke något yrkande att framställa.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

I denna punkt hemställde Utskottet, att en af ledamoten af Första Kammaren Herr *J. E. Nyström* väckt motion, om beviljande af ett anslag af 30,000 kronor i ändamål att med första få undersökningarna för norra stambanans fortsättning till Luleå—Ofotenbanan dels ändrade, dels ock fullbordade, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr *Nyqvist*: På det att man icke må anse äfven Norrlands representanter ointresserade för den nu föreliggande frågan, skall jag be att få yttra några ord.

Det fans en tid, då Norrland ansågs såsom ett stort fattighus, ehuru detta likväl hör till det förflutna. Norrland har nemligen på senare tider haft många prof på tillmötesgående såväl från regeringen som från Riksdagen, och jag är öfvertygad om, att så hädanefter kommer att ske. Detta tyckes mig äfven framgå af Utskottets nu föreliggande betänkande, ty sedan Utskottet berört det förhållande, att på landstings och enskilda personers bekostnad undersökningar blifvit verkställda för stambanesträcken genom Vesterbotten, så säger Utskottet vidare: »Den omfattande och omsorgsfulla utredning, som derutöfver i allt fall utan tvifvel är för denna frågas bedömande erforderlig, och vid hvilken hänsynen till landets finansiella ställning intager ett viktigt rum, saknar Kongl. Maj:t ej medel att verkställa.» Af detta Utskottets yttrande framgår, åtminstone för mig, att så väl Utskottet som regeringen äro välvilligt stämnda för det öfre Norrland. Att motionären fordrar allas erkännande för det nit och det intresse han ådagalagt för Norrland, vill jag icke heller förneka. Jag gör dock icke något yrkande, men jag hoppas, att den tid icke skall vara långt aflägsen, då man får se ånghästen hoppa öfver så väl Umeå som Luleå elf.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Punkten 4.

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.*

Med hufvudsakligt tillstyrkande af i sådant afseende väckta motioner, inom Första Kammaren af Herr *A. Th. Carlheim-Gyllensköld*, med hvilken Herrar *Pehr Bezell*, *P. Olsson*, *A. R. Holm* och *F. T. Borg* instämt (motion N:o 39), samt inom Andra Kammaren af Herr *C. A. Oléhn*, med hvilken Herrar *I. Lyttkens*, *Carl Ifvarsson*, *A. M. Gudmundson* och *Lars Börjesson* förklarar sig instämma,

hemställde Utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen måtte bevilja och ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett anslag, motsvarande halfva anläggningskostnaden för en jernväg från Varberg till Göteborg, dock ej mera än 1,948,000 kronor, att under enahanda vilkor och bestämmelser, som af 1881 års Riksdag blifvit fastställda för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar, af Kongl. Maj:t anvisas såsom lån till det bolag, som åtager sig att bygga ofvannämnda jernväg, och utgå med en tredjedel under hvarterdera af åren 1886, 1887 och 1888.

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

I en vid punkten fogad reservation hemställde Herrar Grefve *G. Sparre*, *L. M. Nordenfelt*, *C. E. Casparsson*, Friherre *H. M. Palmstierna*, *K. O. Ljungqvist* och *L. O. Larsson*, af anförda skäl, att ifrågavarande motioner ej måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter uppläsande af Utskottets hemställan anförde

Herr Oléhn: I anledning af den reservation, som afgifvits emot Stats-Utskottets förevarande utlåtande, har jag i min egenskap af motionär i denna Kammare tagit mig friheten begära ordet, för att med några ord bemöta de skäl, på hvilka reservanterne grunda sina betänkligheter. I reservationen säges: »Då aktieteckningen för jernväg mellan Varberg och Göteborg ännu ej fullbordats; då bolag för jernvägsförbindelsens ävågbringande för det närvarande ej finnes bildadt, och då saknaden af ett utaf Kongl. Maj:t godkändt kostnadsförslag för jernvägsanläggningen i dess helhet gör det för Riksdagen omöjligt att till siffran bestämma det till halfva anläggningskostnaden beräknade beloppet af det låneunderstöd, som kunde finnas bära beviljas», så anse reservanterne att motionerna ej må vinna Riksdagens bifall. Om Stats-Utskottet hade tillstyrkt ett direkt anslag till ifrågavarande jernväg, torde det förhållande, att något bolag för jernvägens byggande ännu icke bildats, och att aktieteckning intill halfva kostnaden ännu icke egt rum, bort hafva utgjort ett väsentligt hinder för bifall till motionen; men då, på sätt så väl motionen som Utskottets betänkande angifva, det endast är fråga om, att till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp af 1,948,000 kronor, att på vanliga vilkor tilldelas det bolag, som antagligen inom kort kommer att bildas i och för den ifrågavarande jernvägens byggande, kan jag för min del icke finna, att i hvad reservanterne anført ligger något skäl till afslag å motionen. Det är, såsom nämndt, i Utskottets betänkande uttryckligen sagdt, att beloppet i fråga skall ställas till Kongl. Maj:ts disposition för att på vissa vanliga vilkor tilldelas det bolag som kommer att bildas, och jag kan vid sådant förhållande icke finna reservanterne hafva någon grundad anledning till sin reservation, helst reservanterne sjelfve erkänna den ifrågaställda banans vigt och lämpligheten af att med statslån till halfva anläggningskostnaden befrämja dess utförande. Naturen

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

af detta anslag är alldeles liknande det till Kongl. Maj:ts förfogande förut ställda anslaget till understöd åt enskilda jernvägsanläggningar för femårsperioden 1881—1886, allenast med den skilnad, att här är fråga om ett anslag som ställes till Kongl. Maj:ts förfogande för användning till ett visst enskildt jernvägsföretag, och då alla erkänna vigten och nödvändigheten af att det ifrågavarande jernvägsföretaget kommer till stånd såsom sista länken i den redan påbörjade halländska kustbanan, till hvars understödjande Riksdagen redan lemnat nära 4 millioner kronor, samt nu icke är fråga om anslag, utan om lån mot säkerhet, hoppas jag, att Riksdagen icke genom ett afslag på Utskottets förevarande utlåtande skall slå ihjel de berättigade förhoppningarna hos Hallands befolkning att snart komma i åtnjutande af tidsenliga kommunikationer äfven inom norra delen af sin provins, hvilket otvifvelaktigt skulle blifva en kraftig sporre till utveckling af denna landsdels resurser så väl i ena som andra afseendet.

Om nyttan och fördelen af kustbanan genom Halland har under föregående riksdagar talats så mycket, att det kunde vara öfverflödigt att nu yttra sig derom. Men då många af de nyvalde riksdagsmännen kanske ännu icke satt sig in i denna del af frågan, torde det tillåtas mig att yttra några ord äfven derom. Man har förut framhållit, att Halland är ett kustland, och att således jernvägar derstädes kunde vara obehöfliga för orttrafiken. Ja, Halland är visserligen ett kustland, men långgrundt, flackt, utan skärgård och med endast tvenne hamnar, Varberg och Halmstad. Under flera år har jag såsom handlande varit i tillfälle att se huru sjötrafiken försiggår emellan dessa tvenne hamnar. Den tillgår på det sättet, att man befraktar smärre fartyg, ty några större kunna icke ankra på redderna, och vid sjelfva lastningen måste varorna utföras i prämar till följd af den långgrundna kusten. Detta medför naturligtvis ökade kostnader och besvär, och då måste väl en jernväg till alla delar anses både vigtig och nödvändig för dessa orter.

Vid den diskussion, som förlidet år fördes angående anslag till Skåne-Hallands-banan, sade motståndarne till detta förslag, att Riksdagen genom att bifalla den väckta motionen skulle frångå den förut gällande principen att icke bevilja direkta låneunderstöd för enskilda jernvägsanläggningar, utan dylika företag skulle erhålla lån af de till Kongl. Maj:t under en femårsperiod ställda medel. Riksdagen har dock flere gånger frånträdt den principen, bland annat då Riksdagen beviljade anslag till Bergslagernas jernväg. Det var egentligen tvenne skäl som nödgade Riksdagen att bifalla den af Bergslagernas jernvägsbolag gjorda framställningen. Det ena skälet var, att jernvägen blott till en del var fullbordad och det andra att bolaget saknade medel att fortsätta jernvägsbyggandet. Riksdagen fann sig derföre, under sådana förhållanden, nödsakad att räcka detta bolag en hjälpsam hand. Jag kan icke finna annat än att samma förhållande här eger rum. Två tredjedelar af denna jernväg äro,

med tillhjälp af Riksdagens kraftiga ingripande, redan färdig, och då den nytta, som med ifrågavarande jernväg är afsedd, icke kan uppnås förr än den sista länken i denna sträcka kommer till stånd, så anser jag det vara både välbetänkt och af behofvet påkalladt att nu bevilja det begärda anslaget. Ty i annat fall betryggas icke statens och icke aktieegarnes, ej heller ortens intresse. Jag vill ännu en gång påminna om, att det här icke är fråga om något direkt anslag till denna jernväg, utan det gäller nu endast att till Kongl. Maj:ts disposition ställa en summa af nära 2 millioner. Kan ett bolag icke bildas och aktieteckning till halfva anläggningskostnaden icke åstadkommas, så utbetalar Kongl. Maj:t icke dessa penningar, utan de ställas åter till Riksdagens disposition. Då det således här endast är fråga om att till de under 5-årsperioden anvisade 5 millionerna lägga ytterligare nära 2 millioner, så kan jag icke se något skäl, hvarföre Riksdagen skulle afslå hvad som nu begäres.

Jag anhåller om bifall till Statt-Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Jaså! Det är således meningen att för andra eller noga räknadt för tredje gången, till förmån för de förenade konungarikena Skåne och Halland, frånträda Riksdagens under 14 år vidhållna beslut att icke inlåta sig i strider om enskilda jernvägsanläggningar. Förlåten mig, mine Herrar, om jag icke kan undertrycka en känsla af förtrytelse öfver ett sådant tillvägagående! Sedan den förra representationen under flera år kämpat emot dessa jernvägsstriders förbannelse, och sedan den nya representationen efter några år äfven insett faran af dessa strider, i det att de utgjorde hvarje nationalrepresentations så att säga Akilles-häl, att detta köpslagande eller, för att begagna ett vackrare uttryck, kompromissande, som ständigt förekom, icke kunde uthärdas af denna representation, så beslöt man omsider vid 1881 års riksdag att för alltid afstå från dessa debatter om anslag åt enskilda jernvägsbolag, och att till Kongl. Maj:ts disposition ställa en viss summa, som Kongl. Maj:t under en tid af 5 år egde utdela, på det att man icke vid hvarje riksdag skulle fortsätta dessa strider. Under den gamla representationen var detta system särdeles utbildadt. Vid hvarje riksdags början brukade den, som hade några jernvägsfunderingar, samla omkring sig så många representanter från de olika orterna inom de särskilda stånden, att han visste, att han hade majoriteten för sig. Då denna var vunnen, fick man hvad man ville. Den nya representationen, som insett vådorna eller rent af förbannelsen af dessa förhållanden under äldre tider, beslöt att afstå från dessa strider och låta regeringen utdela penningar till enskilda jernvägsanläggningar. Detta system började år 1871, och fullföljdes åren 1876 och 1881, ehuru halländingarne år 1881 framkommo med anhållan om låneunderstöd till sin jernväg, hvilken anhållan dock afslogs. År 1881 nedsattes också det belopp, som stälts till

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

Kongl. Maj:ts disposition, från 10 millioner, som det under de föregående åren varit, till 5 millioner. Man anförde såsom skäl härtill, dels att man icke ville i samma stora skala som hittills bedrifva jernvägsanläggningar, dels att man icke ville upptaga stora utländska lån, utan begränsa dessa så mycket som möjligt. Riksdagen bestämde sig då för att bearbeta den norra stambanan med 2 millioner, och anslog 1 million årligen till enskilda jernvägsanläggningar. Man ansåg nemligen, att allt för många armar drogos från jordbruket och industrien till jernvägarne. Man tyckte dessutom, att detta lånesystem gick något för långt, då man hvarje år skulle upptaga ofantliga penningssummor för att understödja jernvägsbolagen, och derföre inskränktes beloppet till 5 millioner. År 1882 utdelade Kongl. Maj:t dessa 5 millioner och gaf af dem nära nog $\frac{1}{3}$ eller 1,500,000 kronor till Hallands-jernvägen, sedan det ifrågavarande bolaget, jag anför endast de ord, som stå i reservationen till Stats-Utskottets betänkande i detta ämne för sistlidna år, »enligt vederbörligen upprättadt kontrakt och emot erhållande af 1,500,000 kronor, såsom lån af staten, *förbundet sig* att i öfverensstämmelse med plan och kostnadsförslag, som af Kongl. Maj:t blifvit fastställda, det senare uppgående till 4,797,500 kronor, anlägga och utrusta jernväg emellan Helsingborg och Halmstad». Detta bolag hade således fått en tredjedel af det anslag, som varit beviljadt för hela riket. Det hade förbundet sig att mot åtnjutande af detta lån göra byggnaden färdig, men år 1884 ingick bolaget, ehuru det *hade fått* dessa 1,500,000 kronor och genom kontrakt *förbundet sig* att göra jernvägen färdig, till Riksdagen med en begäran om ytterligare lån på 797,000 kronor. Det var så mycket mindre antagligt att detta skulle beviljas af Stats-Utskottet, som vid föregående riksdag år 1883 hade väckts motion om erhållande af ett lån på 500,000 kronor, men Utskottet då svarat »att Utskottet icke ansåge det vara ådaga-lagdt att behovet af ytterligare lån förefunnes för Skåne-Hallandsbanan, helst anläggningskostnaden då väsentligen nedbragts». Så yttrade sig år 1883 års Stats-Utskott. Stats-Utskottet 1884 bestod af ungefärligen samma ledamöter, och då man ökade summan från 500,000 kronor till 797,000 kronor, då fann Utskottet skäl tillstyrka, att, ehuru bolaget hade fått lån och förbundet sig att med detsamma fullborda banan, bolaget skulle få ytterligare 797,000 kronor. Det är väl sant att det heter att man blir visare med hvar dag man lever, men den gången hade Stats-Utskottet blifvit obeskripligt vist mot hvad det var 1883. När nu detta förslag förekom till behandling i denna Kammare, så bifölls Stats-Utskottets förslag med 93 röster mot 78, således med en majoritet af 15 röster. Det afslogs i Första Kammaren. Och när det sedan kom till förnyad s. k. gemensam votering i denna Kammare, så bifölls det med 131 röster mot 68. Så starka voro då bearbetningarna.

Hvad man må säga, men icke kan det höja representationen i nationens ögon, i tänkande människors ögon, att på detta sätt frångä

sitt vid 1871 års riksdag fattade beslut. En representation, som den ena riksdagen bifaller hvad den vid den andra afslagit! En representation, der en Kammare den ena gången med 15 och den andra gången med 50 rösters majoritet afgör en fråga! Det kan icke höja oss i nationens ögon och jag anser det vara hög tid att göra slut på dessa strider. Men det var icke nog med det. Sedan man fått den första biten från Helsingborg till Halmstad, så kom man med den andra biten från Halmstad till Varberg och det gick på samma sätt. Man hade funnit rigtigheten af det gamla ordspråket: »l'appétit vient en mangeant» eller: aptiten kommer, medan man äter. Detta vans på den förseglade sedeln. Nu växte modet ytterligare. Då man sett att det gått för sig att få biten först till Halmstad, så till Varberg, så tänkte man: det är så godt att göra ett försök ännu en gång. Vi hade tur på den förseglade sedeln den gången, och då kunde vi gerna försöka ännu en gång; och så kom man och begärde ett ytterligare lån och det churu vi nästa år skola bevilja nya anslag till jernvägsanläggningar enligt den coutume, som vi hittills på senare åren följt. Jag beundrar den ihärdighet och raskhet, hvarmed man gått till väga, för att icke säga något ännu mera, men jag kan icke undertrycka den mening, att den icke är rätt på sin plats.

Men det är icke nog med det. På sätt reservanterne upplyst, finnes icke något bolag bildadt, icke något kostnadsförslag, och Riksdagen kan således omöjligen bestämma hälften af det behöfliga beloppet, som Utskottet föreslagit. Man vet ju icke hvad kostnadsförslaget är. Motionären har sagt, att vid tiden för motionens afgifvande knappast två månader förflutit efter koncessionens delgifvande och att derföre aktieteckningen icke hunnit afslutas. Det är dock nära tre månader. Det hade kunnat vara ett skäl för motionärerne att innehålla sin motion, men icke att komma fram med den i otid, allra minst då något kostnadsförslag icke är upprättadt och fastställt; och hvad skulle orsaken vara till att Riksdagen skulle visa en så märkvärdig frikostighet? Vi vilja i allmänhet icke rumla med statens medel, utan se till, att man hushållar med dem och icke depenserar för mycket. Är det då så förskräckligt brådtom med denna jernväg, att det är nödvändigt, att redan i år få den färdig? Reservanterne hafva mycket riktigt sagt, att, då nästa år eller år 1886 inträffar den period, då Riksdagen skall bevilja nya anslag till enskilda jernvägsanläggningar, man ju, om det är förskräckligt brådtom, kan anticipera på dessa anslag, men låta Kongl. Maj:ts pröfva saken. Låt först ett bolag bildas och låt detta få kostnadsförslag fastställt, men ramla icke å stad, innan man vet *hvad* man skall bevilja och till *hvem* man skall bevilja, ty det kan ju hända, att detta bolag icke ens kommer till stånd. Dessutom, mine Herrar, då Riksdagen en gång beslutat, att endast vid vissa perioder och då till visst belopp bevilja anslag, som ställas till Kongl. Maj:ts disposition, så skedde detta sannolikt i den afsigt, att Riksdagen då skulle gemensamt få på en gång pröfva de belopp, som den kunde komma att bevilja,

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Varberg—
Göteborg.*

(Forts.)

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

att hela representationen skulle få deltaga deri, att de särskilda intressena kunde så till vida göra sig gällande, att de framställde sina önskingar med afseende på beloppen. Men icke har det väl varit meningen, att man året dessförinnan skulle åt vissa provinser gifva sitt lystmäte, för att dessa sedan, då den stora frågan, afseende en tidrymd af fem år, förekommer, skulle svara: »Nu hafva vi fått hvad vi behöfva, och säga nej till allt»; ty så händer, mine Herrar, enligt hvad erfarenheten visat. Jag vill icke säga detta annat än i en god mening. De, som fått hvad de behöfva, se icke riktigt hvad andra behöfva. Det kommer liksom en dimma för ögonen på dem. Jag tror det är bättre, att vi uppskjuta beviljandet af detta lån till dess anslaget till lån, afseende hela riket, kan få på en gång pröfvas och man då med mera ovelld, mera lugn, mera sammanhang kan afgöra frågan, än att nu göra en liten skänk åt en eller två provinser. Jag tillåter mig således, ur synpunkten af rättvisa, ur synpunkten deraf att Riksdagen bör respektera sina en gång fattade beslut, ur synpunkten deraf att Riksdagen icke må handlöst bevilja, då man icke vet *hvad* man beviljar och åt *hvem* man beviljar, yrka afslag å Utskottets föreliggande förslag.

Herr Lyttkens: Herr Talman! Mine Herrar! Det var en mycket intressant och drastisk skildring man fick, huru det tillgick i fråga om jernvägsstrider vid den gamla ständsrepresentationen och sättet för att då få anslag likt och olik beviljade. Grefve Sparre sjelf tycktes hafva tagit verksam del deri och kanske spelat hufvudrollen deri. Jag var icke med om dem och kan således icke bedöma om den ärade talarens skildring var riktig. Jag kan icke heller döma om det tillgick på detta sätt, när den ärade talaren lyckades genomdrifva beviljandet af anslag till de jernvägar, som varit till så stor välsignelse för hans län. Om det då gick så till, lemnar jag således derhän, men jag skulle förmoda det, då anslag beviljats, ty föga troligt lär det vara att han höll sig utom alla strider och ändock fick de äskade anslagen så rikligt beviljade. Den ärade talaren sade vidare, att vi allt sedan den nya representationens dagar, i synnerhet sedan år 1871, då första gången tio millioner kronor ställes till Kongl. Maj:ts förfogande, varit befriade från jernvägsstrider och icke beviljat något utöfver de stora anslagen eller på enskild motionärs anhållan. I fråga härom måtte antingen mitt minne vara dåligt eller också hans. Jag tycker mig hafva ett dunkelt minne af en viss Dalslandsbana, som fick en million kronor till skänks, innan aktieteckning ännu skett eller bolag bildats; men kanske att jag misstar mig. Jag erinrar mig också att på enskild motionärs framställning staten inköpt en enskild jernbana och dessutom flerfaldiga afvikelser förekommit. Eller hur var det med Karlskronajernvägen?

Vare nu dermed huru som helst, så vill jag dock svara honom beträffande det yttrandet, att Riksdagen skulle hafva år 1881 be-

slutit att ställa fem millioner till Kongl. Maj:ts förfogande för dylikt ändamål med vilkor att under femårsperioden icke bevilja något mer derför. Redan vid förra årets riksdag blef detta påstående besvaradt; man visade tydligen ur Stats-Utskottets betänkande, att Hallandsbanan härvid särskildt undantogs och att just derför anslaget sattes så lågt, och det hade väl varit orimligt att anslå till enskilda jernvägar och deribland Hallandsbanan endast fem millioner, då man ensamt åt den långa och viktiga Hallandsbanan redan beviljat lån af 3,845,500 kronor och den nu ytterligare behöfver låna 1,948,000 kronor, hvadan dess sammanlagda behof uppgår till icke mindre än 5,793,500 kronor. Skulle denna bana hafva fått låna af dessa fem millioner endast så mycket som efter rättvis fördelning kunnat belöpa sig på dess del af ofvannämnda anslag för enskilda jernvägsanläggningar, så hade detta blifvit så försvinnande litet, att denna bana aldrig på dylika vilkor kunnat komma till stånd; understödet hade då ej kunnat uppgå till halfva kostnaden, ja, kanske ej ens till $\frac{1}{3}$ -del deraf. Med mycken bitterhet utföll Grefve Sparre deremot att Riksdagen nästlidet år afvek från sitt förra beslut. Nej, Herr Grefve, Riksdagen afvek icke från något föregående beslut, utan tvärtom uppfylde blott ett gifvet löfte, och det var ädelt och rättvist handladt af Riksdagen, hvarför vi äro Riksdagen tacksamme. Men det fans jemväl en annan grund för detta Riksdagens beslut, nemligen att denna bana ansågs vara af så stor betydelse för hela landet så väl i ekonomiskt och kommersielt som strategiskt afseende, att Kongl. Maj:t föreskref, att densamma icke finge byggas så enkel som ortens invånare beslutit, eller efter det kostnadsförslag, som vi framlagt. Orten hade icke något behof af dessa stora militärstationer på $1\frac{1}{2}$ mils afstånd från hvarandra, ej heller denna tunga öfverbyggnad och allt dylikt, som Kongl. Maj:t föreskrifvit som vilkor för koncessionens beviljande och hvilket medfört betydligt ökade kostnader. Så till exempel behöfde vi icke en stigning för öfvergången af Hallandsås af 1 på 80, utan för ortens behof hade det varit tillräckligt med 1 på 60. Hvilka förökade kostnader blott denna sistnämnda ändring i den ursprungliga planen medfört, veta Herrarne icke; den fördyrade banans anläggning högst betydligt och ortens invånare fingo bekosta äfven dessa förbättringar på banan, fastän det var för att uppfylla behof, som för den var alldeles främmande, och man kan knappt tro det ligga inom möjlighetens område att åstadkomma sådana uppoffringar inom en liten landsort. Dessa ökade kostnader uppgå till, om ej öfverstiga det lån, vi förra året erhöllo. Oaktadt allt detta hafva Hallands invånare icke dragit i betänkande att i alla afseenden uppfylla statens fordringar. Intressenterna hafva sagt: låna oss hälften af dessa ökade kostnader, andra hälften skola vi taga ur våra fattiga fickor.

Allt detta vill man gå in på utan att anlita någon annan än de enskildes och kommunernas bidrag.

Grefve Sparre har klandrat, att vi förra året begärde icke

*Ang. läne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Ang. läne-
understöd till
en jernväg
Varberg—
Göteborg.
(Forts.)

500,000 kronor, utan 797,000 kronor, men detta kom sig deraf, att uppfyllandet af de från statens sida uppställda militära anspråken gjorde att banan blef dyrare än vi annat. Med anledning häraf begärde vi detta belopp, och Kammaren handlade nobelt, då den biföll det gjorda förslaget.

Nu gäller frågan: skall detta företag stanna vid Varberg? Herr Grefve Sparre har sagt, att vi kunna vänta ett år på fortsättning. Detta är nog sant, ty vi hafva redan väntat i 20, ja 30 år, sedan andra delar af landet fått jernbanor; men det vore hårdt, om vi nu skulle få vänta ännu längre, helst som vi under förflutna tider fått deltaga i kostnader till alla andra statens jernvägsföretag. Dertill kommer att statens banor äro icke till någon nytta för Halland, utan tvärt om till skada, ty då statens bana genom Småland kom till stånd, fick denna del af landet en utfartsväg genom Malmö och Göteborg, för att icke äfven säga Stockholm, då den förut hade sin handel hufvudsakligen på Halmstad, som derigenom såg sin handel förminskad och orten der omkring förlorade sin afsättning af landtmannaprodukter till Småland. Allt detta hafva vi tåligt åsett. Nu begära vi endast ett lån för att upphjelpa denna förbisedda provins. Halland begär ej något anslag, det begär blott ett lån för att åstadkomma detta storverk — en bana från Helsingborg till Göteborg.

Att staten kan med lugn lemna detta lån visar sig deraf, att banbiten Höganäs—Helsingborg—Kattarp, som redan är öppnad, visat den trafikförmåga, att den öfverstiger de djerfvaste förhoppningar. Banan mellan Helsingborg och Engelholm, hvilken är endast 5,3 mil lång, har gifvit under den första månaden efter dess öppnande 7 kronor 30 öre pr dag pr kilometer, eller 73 kronor pr banmil. Den andra månaden, som nu är gången, har visat ännu vackrare resultat.

Då man således kunnat framvisa ett så godt resultat af en obetydlig del af denna relativt mycket billigt byggda bana, att inkomsterna icke blott räcka till ränta för statslånet, utan äfven till underhåll och afsättning af en reservfond för banans blifvande underhållskostnad, så synes det billigt, att staten nu beviljar detta lån till fullbordande af banan i dess helhet, ty Helsingborg—Halmstads och Halmstad—Varbergs-banorna kunna icke vara till någon egentlig nytta för annat än orten med mindre än de blifva direkt förenade med Göteborg, då banorna blifva af stort intresse för hela landet. Nu har man invänt, att aktieteckningen för jernvägen ännu ej fullbordats. Det skulle emellertid blifva ett kraftigt stöd för aktieteckningen, om staten visade samma intresse som landstingen för banans ävägbringande. Statsverket riskerar icke heller något, ty om Riksdagen visar sig sätta värde på den ifrågavarande samfärdsförbindelsen och beviljar det föreslagna lånet, så eger Kongl. Maj:t icke rätt att utlemna någon enda del af lånet förr än bolaget styrkt sig förfoga öfver medel, motsvarande halfva anläggningskostnaden för jernvägen och uppfyllt alla öfriga vilkor för statslåns erhållande.

Vidare anmärker man, att något utaf Kongl. Maj:t godkänt kostnadsförslag för jernvägsanläggningen i dess helhet icke föreligger. Jo, det finnes ett fullständigt kostnadsförslag för banan ända till Olskroken vid Göteborg. Men Kongl. Maj:t säger, att frågan om jernvägens sträckning från Mölndal till Olskrokens station skall företagas till afgörande först i sammanhang med pröfning af förslag angående banans utsträckning från Olskroken till Göteborg samt dess inledning och sammanslutning med statens och Bergslagernas jernvägsaktiebolags banor antingen å Olskrokens eller å Göteborgs station. Sedermera har till Kongl. Maj:t ingifvits kostnadsberäkning för banans sträckning från Olskroken till station å Bergslagernas jernvägsaktiebolags bana. Den ifrågavarande invändningen är således icke förtjent af något afseende. Dessutom ber jag få erinra Grefve Sparre om, att Dalslandsbanan beviljades anslag, fastän något kostnadsförslag för jernvägen då icke förefans.

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Man har äfven sagt, att något bolag för jernvägsförbindelsens åstadkommande för det närvarande ej skulle finnas bildadt. Men när Riksdagen ställer till Kongl. Maj:ts förfogande 5 eller 10 millioner kronor för befrämjande af enskilda jernvägsanläggningar, så har Riksdagen icke reda på vare sig den bana, som kan komma i åtnjutande af understöd, eller om bolag för jernvägsanläggningens utförande finnes bildadt eller icke, och icke heller ens i hvilken landsdel jernvägen skall ligga. Skola vi då i nu förevarande fall, då det är fråga om en jernvägsanläggning, som Riksdagen och Stats-Utskottet ansett förtjent af understöd, bäfva tillbaka att ställa det ifrågavarande beloppet till Kongl. Maj:ts förfogande, när Kongl. Maj:t icke får utlemna något af lånet förr än alla vilkor, som blifvit fastställda för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar, uppfyllts beträffande förevarande jernvägsförbindelse. Detta vilkor står ock uttryckligen intaget i Utskottets förslag.

Reservanterne antyda i reservationen, att här endast skulle vara fråga om att vänta till nästa år. Men ett sådant uppskof kan åstadkomma ganska betydliga kostnader. Ty Skåne—Hallandsbanan är färdig den 1 Augusti detta år, och då kunna byggnadsmateriel, arbetsfolk och ingenjörer flyttas öfver till den andra linien. Nu är tiden inne för köp af slipers och annan materiel. Jag tror till och med, att jernvägsbyggnadsmateriel aldrig någonsin kan köpas så billigt som nu. Men om man skall vänta ett helt år, så komma konjunkturerna otvifvelaktigt att förändras. Dessutom ber jag få fästa uppmärksamheten å en annan omständighet, nemligen den stagnation i den allmänna rörelsen och industrien, som finnes i den ifrågavarande aflägsna landsorten. Det skulle vara ganska godt, om i denna landsdel, som saknar något större industrielt företag, lif och rörelse kunna åstadkommas.

Herr Talman! Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

I detta anförande instämde Herrar *Ljungman* och *Sven Andersson*

Ang. läne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr vice Talmannen L. O. Larsson: Såsom Kammaren behagade finna af betänkandet, har jag reserverat mig mot Utskottets förslag. Jag behöfver också icke nu vara mångordig, då i reservationen anförts de hufvudsakliga skäl, på grund hvaraf jag, i likhet med öfrige reservanter, ansett motionen icke böra vinna Riksdagens bifall. Dessa skäl äro: att aktieteckningen för ifrågavarande jernväg ännu ej fullbordats, att bolag för jernvägsförbindelsens åvägabrindande för det närvarande ej finnes bildadt och att ett utaf Kongl. Maj:t godkändt kostnadsförslag för jernvägsanläggningen i dess helhet saknas. Hvert och ett af dessa skäl är, synes det mig, tillräckligt att motivera ett afslag å motionerna i fråga. Detta sista skälet är i synnerhet af stor betydelse, då man erinrar sig huru kostnadsförslaget för Skåne—Hallands jernväg omarbetades och åter arbetades om på ett mindre vanligt sätt, och med det resultat, att Riksdagen beviljade ett stort belopp utöfver hvad Kongl. Maj:t pröfvat skäligt. Skulle någon ifrågasatt, att staten icke bör lemna ifrågakomma jernväg något understöd, så skulle jag vara den förste att protestera deremot. Men så är icke förhållandet, och reservationen innebär icke heller någon ovilja mot företaget. Tvärt om hafva reservanterne uttalat sina sympatier för den ifrågavarande banan, i det de förklarar sig »till fullo erkänna dess vigt och lämpligheten af att med statsmedel till hälften af anläggningskostnaden befrämja dess utförande». Här är således endast fråga om ett års uppskof, och det är på denna ståndpunkt jag ställt mig, öfvertygad att sakens afgörande utan fara kan uppskjutas till näst instundande riksdag, då jag är viss på, att bolaget, som jag då hoppas är fullt konstitueradt, skall blifva det första, som får del af de medel, hvilka jag antager komma att ställas till Kongl. Maj:ts disposition för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar i likhet med föregående år.

Medan jag har ordet, ber jag få anföra ett ytterligare skäl, som bestämt mig för att biträda det slut, hvartill reservanterne kommit, nemligen det, att jag finner det vara ganska betänkligt att i en enda provins på en gång ställa till med så många och stora jernvägsföretag som det nu är fråga om i Halland. Sådant kan icke annat än förrycka och menligt inverka på näringarna i öfrigt. För år 1886 äro af de 5 millioner kronor, Riksdagen år 1881 stälde till Kongl. Maj:ts förfogande för understödjande af enskilda jernvägar, 300,000 kronor anvisade att utgå till Skåne—Hallandsbanan. Vidare skola under samma år till samma provins utgå 265,000 kronor af de medel, Riksdagen i fjor beviljade, och slutligen är till mellersta Hallands jernväg anvisadt ett belopp af 517,000 kronor att utgå jemväl under år 1886, alltså tillsammans 1,082,000 kronor till privata jernvägar inom Halland under det enda året. Då nu, som vi veta, de respektiva bolagen släppa till minst lika mycket som de erhålla i statsanslag, så blifver nyss nämnda belopp fördubbladt, och

vi få då en summa af 2,164,000 kronor. Om nu Stats-Utskottets föreliggande förslag bifalles, så komme för enskild jernväg i Halland under år 1886 att ytterligare utgå 649,000 kronor, eller $\frac{1}{3}$ -del af det belopp motionärerne begärt, och således under nästa år för det sagda ändamålet inom en enda provins af statsmedel användas ett belopp af icke mindre än 1,731,000 kronor. Men så året derpå, eller år 1887, komma statsanslagen i ett enda tag att gå ned till 649,000 kronor, eller endast något mera än $\frac{1}{3}$ -del af det belopp, som för år 1886 är anvisadt. Mig förefaller det som en sådan tvär ryckning vore mindre välbetänkt, och jag anser det derföre, ur så väl provinsens som den allmänna rörelsens synpunkt sedt, vara rådligast att gå något mera varligt tillväga, helst ingen olycka kan inträffa genom ett års uppskof.

Man har talat om, att det är alldeles nödvändigt att bevilja hvad motionärerne begärt, för att derigenom bereda arbetsförtjenst åt den mängd folk, som nu är sysselsatt vid södra Hallands jernväg. Men hvart skall då väl allt detta folk taga vägen året derpå, 1887, då för det ifrågavarande jernvägsbyggandet icke finnes mer än $\frac{1}{3}$ -del af den summa, som under år 1886 är tillgänglig för ändamålet! För Herr Nils Petersson, som nu ansåg sig vara tvungen att bifalla förslaget endast för att skaffa arbete åt »rälbusarne» — som han uttryckte sig — bör detta vara något att tänka på.

Utom de skäl, som reservanterne anfört, hafva äfven de af mig nu påpekade varit en anledning för mig att icke kunna tillstyrka Stats-Utskottets förslag; utan har jag, såsom ock synes af den utlåtandet vidfogade anteckningen, instämt med reservanterna, om bifall till hvilkas förslag jag ock får anhålla.

Herr Grefve Sparre: Det är några yttranden af talaren på hallandsbänken, som jag ber att få besvara. Hvad han ordade om de utlåtanden rörande den här ifrågasatta Varberg—Göteborgsbanan, hvilka skola hafva inforrats och afgifvits af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt af Generalstaben, så var detta ingenting ovanligt eller egendomligt för denna jernväg; ty dessa myndigheter höras alltid, då det är fråga om en ny jernvägsanläggning, med hänsyn dels till deras strategiska betydelse, dels till tekniska förhållanden, såsom om broarne äro nog starka att bära tyngre lokomotiv, om stationerna äro nog stora m. m. Så t. ex. var fallet nu senast med Kinds jernväg. Hvad beträffar talarens uppgift att trafiken vid den lilla banbit af denna jernvägslinie, som nyligen öppnats i Skåne, skulle hafva visat sig så gynsam, att man i det afseendet kunde göra sig de bästa förhoppningar för framtiden, så gratulerar jag hjertligt bolaget till detta glädjande förhållande; det bör då vara så mycket mindre svårt för detsamma att få låna pengar. Jag säger som vice talmannen, att jag har den största sympati för företaget och önskar det all framgång. Men frågan är, om man skall gifva penningar dertill nu, och sålunda frånträda ett förut fattadt beslut, bryta med

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Varberg—
Göteborg.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

en princip, eller om staten skall understödja detta företag i tur och ordning med alla andra dylika. Då talaren omnämnt de förbättringar, som skulle gjorts i den ursprungliga byggnadsplanen, ber jag å min sida få upprepa den fråga, som reservanterne framstälde i fjor: Är det sant, att bolaget genom ett föregående kontrakt förbundit sig att mot erhållande af statslån bygga en jernväg i öfverensstämmelse med ett af Kongl. Maj:t fastställt kostnadsförslag, slutande å en summa af 4,797,000 kronor? Är detta sant eller icke? Jo, det är sant, det kan icke bestridas det faktum, att, ehuru bolaget, enligt kontrakt med staten och i öfverensstämmelse med uppgjort kostnadsförslag, åtagit sig att mot ett lån af 1½ million kronor bygga den förevarande jernvägen, bolaget likväl strax efter kom och begärde att få 797,000 kronor till.

Jag upprepar än en gång, att jag önskar Hallandsbanan all möjlig framgång, och min öfvertygelse är, att, om vid nästkommande riksdag medel ställas till Kongl. Maj:ts disposition i ändamål att understödja enskilda jernvägsföretag, Hallandsbanan kommer att blifva den första, som får del deraf. Jag är desto mer förvissad om detta, som, då 1881 års Riksdag stälde 5 millioner kronor till Kongl. Maj:ts förfogande för understöd af enskilda jernvägsanläggningar, Hallandsbanan blef den, som i första rummet kom i åtanke och erhöll nära ⅓-del af hela anslaget, det vill säga 1½ million. Vid sådant förhållande finnes det väl ingen anledning till det antagande, att Kongl. Maj:t, efter att hafva gifvit anslag till en bana, som ännu icke var påbörjad, icke skulle vilja gifva ett sådant till dess fortsättande. Det är alldeles omöjligt att antaga något sådant.

Hvad angår andra banor och särskildt den i Vestergötland, hvarom den ärade talaren yttrade, att den skulle erhållit så stort understöd, så upplyser Herr Nordenfelt i sin vid sistlidne riksdag mot Stats-Utskottets utlåtande afgifna reservation, att det icke lyckades någon enda af de banor, som erhöilo låneunderstöd, att utverka åt sig så mycket som Hallandsbanan — ingen enda; somliga fingo en tredjedel af anläggningskostnaden, såsom just den åsyftade banan i Vestergötland. Han uppräknar här i sin reservation hvad hvar och en af de öfriga erhöil:

Jernvägsaktiebolag:	Skilnad mellan erhållet lånebelopp och hälften af jernvägens anläggningskostnad:
Lenna—Norrtelje	43,000 kronor
Siljans	77,000 »
Hvetlanda—Säfsjö	15,500 »
Finspong—Norsholm	65,500 »
Stockholm—Rimbo	377,000 »
Kinds härads	354,750 »

Ingendera fick hälften.

Således tror jag, att halländingarne icke hafva något att beklaga sig öfver. Och för öfrigt anser jag — hvad Riksdagen ock många gånger uttalat såsom sin åsigt — att det är i hög grad för landets

ekonomi menligt att rusa å stad med en mängd jernvägsbyggnader, för att sedermera låta arbetena lika hastigt afstanna. Man har menat, att utdelningen af statslånen borde ske någorlunda jemnt, att vi icke skulle taga upp så ofantliga lånesummor, att det i synnerhet icke skulle bero på en slump, och att folket i ett litet land, som vårt, icke skulle dragas på en gång från näringarna till jernvägsarbetet och sedan, då arbetet afstannat, stå utan arbete. Hvad särskildt angår yttrandet, att Dalslandsbanan skulle fått ett så särdeles stort understöd, så var förhållandet dermed någonting helt annat. Det var icke fråga om lån, man anticiperade ingenting på de lån, som af Kongl. Maj:t begärts, utan det var fråga om att gifva något understöd för anläggning af en bana, som skulle hafva den vissa storlek och de dimensioner, hvilka vore nödvändiga för en mellanlänk mellan de båda rikena. Det är en internationel bana, och ur denna synpunkt beviljades anslag till densamma; *detta* var orsaken. Det var af alldeles samma anledning som anslag beviljades till Karlskronabanan, hvilken förbinder landet med dess största örlogshamn.

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Varberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Att banan fram till Helsingborg skulle varda färdig redan i Augusti månad detta år, är möjligt; men det är långt från Helsingborg till Halmstad. Om arbetet mellan dessa båda städer hinner fullbordas under loppet af detta och nästa år, så är det obestriddigen tur att kunna få öfverflytta materielen och arbetsstyrkan till sträckan mellan Varberg och Göteborg. Jag kan emellertid icke finna skäl i att *nu* påskynda dessa arbeten, ty rälsprisen hafva gått ned och hållit sig temligen stadigt nere i flera år, och den nuvarande ställningen gifver icke anledning till antagandet att jernprisen skola höja sig.

Jag finner således icke skäl till att bifalla Utskottets hemställan.

Herr Ifvarsson: Att den siste ärade talaren icke funnit skäl att bifalla något anslag till vestkustbanan är af gammalt känt, likasom att, när han sjelf arbetade för att få jernvägar i de provinser, hvaröfver han är landshöfding, det lät på helt annat sätt. Han yttrade då: jag vill bygga jernvägar hvar som helst, ty det är det enda, som kan lyfta vårt land. Ett sådant sätt att se saken ledde ock derhän, att då man sammanräknade de medel, för hvilka jernvägar byggdes, befans att de för ett enda år uppgingo till icke mindre än 36 millioner. Det var då icke underligt, om man började inse, att det icke gick an att rusa å stad så som man gjort. En panisk förskräckelse för jernvägsbyggeri uppkom, ja, man gick till en motsatt öfverdrift, man var färdig att strypa allt jernvägsbyggande. Jag delade icke dessa tänkesätt, utan reserverade mig i Stats-Utskottet mot majoritetens åsikter, dem jag ansåg allt för reaktionära. Bäst är om man kan vara måttlig äfven i det hänseendet, och jag tror, att om man är måttlig i allt, så är det i allt det bästa. Men något omåttligt jernvägsbyggande har jag icke för-

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Varberg—
Göteborg.
(Forts.)

sport de sista åren. Det belopp, som först öfverlemnades till Kongl. Maj:ts förfogande, att utdelas som låneunderstöd till enskilda jernvägar, var 10 millioner för fem år. Sista gången inskränktes det till 5 millioner, hvilket jag ansåg vara alldeles för litet. Stats-Utskottet föreslog nemligen då nedsättning från 10 till 7½ millioner, men betonade derjemte särskildt, att utöfver detta belopp borde lemnas understöd åt vestkustbanan. Emellertid anslog Riksdagen, som nämnt är, allenast 5 millioner, men godkände Stats-Utskottets utlåtande, der det stod, att åt denna vestkustbana borde gifvas särskildt understöd, helst den kunde betraktas som likställd med en statsbana.

Tiderna förändrades ännu mera, så att Riksdagen knappt kunde förmås att till vestkustbanan lemna några lån alls; och det är otvifvelaktigt denna omständighet som gjort, att det varit så svårt att få denna bana att komma till stånd. Jag känner icke anledningen till motståndet, men jag trodde, att då man nu kommit så långt, att man kan se att det verkligen blir en bana efter vestra kusten — ty stanna vid Varberg med jernvägsbyggnaden lärer man väl icke kunna — så borde väl allt motstånd hafva upphört. Herr Grefven må dock hysa sin mening derom, endast vi tillåtas behålla vår.

Jag kan icke neka till, att jag skulle tycka att det vore underligt, om Riksdagen nu icke ville lemna det begärda statslånet för banans fortsättande, i synnerhet som det icke kostar staten något. Lånet skulle nemligen erhållas emot samma ränta som staten sjelf betalar. Erhålles icke ett sådant statslån, återstår ingenting annat för bolaget än att vända sig till utlandet och derstädes söka anskaffa lånet. Det kan naturligtvis der erhållas utan svårighet, men blir för bolaget dyrare än om det lemnas af svenska staten. Staten har förbehållit sig in-teckning till två tredjedelar för de lån den redan lemnat, och om penningarne nu skulle hemtas utifrån, skulle ett utländskt lånekonsortium också erhålla in-teckning i jernvägarne i Halland. Detta är så mycket ofördelaktigare som det är meningen att alla de bolag, som bygga jernvägen utmed vestkusten, skola sammanslås till ett enda, hvilket både för trafiken och för det hela torde vara det fördelaktigaste. Skulle nu svenska staten erhålla in-teckning i två tredjedelar och ett enskildt utländskt bolag i den återstående tredjedelen af jernvägen, måste detta ovillkorligen i framtiden medföra obehag och åtminstone helt säkert försvåra de särskilda bolagens sammansmältande till ett enda gemensamt sådant. För min del synes det derföre vara med statens eget intresse öfverensstämmande att lemna det begärda låneunderstödet. Den ort jag tillhör har icke något särskildt intresse af bandelen Varberg—Göteborg, ty jag har 10 mil till Varberg; men då man nu en gång påbörjat arbetena, skulle jag verkligen beklaga, om det dröjde allt för länge innan banan komme till stånd, eller om man fördyrade anläggningskostnaden genom att neka det begärda statsunderstödet. Huru det än gestaltar sig härmed, är jag dock öfvertygad, att denna del af

bansträckan i alla händelser kommer att byggas. Om man tänker på, att Riksdagen förut stält 10 millioner till Kongl. Maj:ts förfogande, för att dermed understödja enskilda jernvägsanläggningar, äfven om man sedan besinnat sig och icke lemnat mera än 5 millioner för fem år, kan man icke annat än finna det obilligt, om Riksdagen nu skulle neka sitt understöd. Läger man då till, att det belopp, som förut lemnats såsom statsunderstöd till halländska kustbanorna och hvad som vidare kunde komma i fråga dertill, icke tillsammans utgör mera än motsvarande det belopp, som för sista 5-årsperioden lemnats, då kan man verkligen förundra sig öfver, att man förut ansett lämpligt att till jernvägsbyggnader någonsin anslå vida större belopp. Det belopp, som nu begäres, kan nemligen ej vara för högt tilltaget eller synas orimligt, i synnerhet om man tänker på huru man drifvit på jernvägsanläggningarna i Norrland, som förut stodo temligen lågt på skalan. Jag kan för min del icke finna något skäl för uppskof, eller att det kan vara besynnerligt, om staten nu lemnar det begärda understödet. Jag tror tvärt om, att det skulle vara till fördel så väl för staten som för det enskilda bolaget, och hoppas, att Andra Kammaren icke skall lyssna till den ärade landshöfdingens sirensånger, utan bifalla det begärda beloppet. Jag instämmer för öfrigt i allo med min länskamrat Herr Lyttkens i hvad han emot den ärade Grefven yttrat, emedan jag anser det vara riktigt och välbetänkt. Jag yrkar bifall till motionerna och hoppas, att de skola vinna Riksdagens bifall.

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Jag skulle möjligen kunnat nöja mig med att instämma med Herr vice Talmannen, enär äfven jag kommer att rösta för reservanternes förslag, men jag begärde ordet derföre att en talare — jag tror det var den andre i ordningen — beskyldde Skåne- och Hallandsrepresentanterne för att hafva agiterat för anslag till de jernvägar, till hvilka det beviljades medel i fjor. Jag tror att detta påstående är alldeles obefogadt och har derföre här-emot velat nedlägga min protest.

Då jag i fjor sjelf var nykommen riksdagsman, tror jag för visso, att dessa representanter skulle hafva sökt inverka äfven på mig, för att erhålla min röst för detta anslag; men icke en enda person inom hela Riksdagen nämnde ett ord derom till mig och icke heller har jag af någon annan hört omtalas, att några agitationer skulle egt rum i denna fråga. Jag tror derföre, att det stått i en och hvars fria val att rösta för fjorårets anslag som han sjelf ville.

Herr Sven Nilsson: Det var skarpa ord, som den ädle grefven från Venersborg yttrade i början af sitt anförande. Om dessa vore ämnade att särskildt drabba representanterne från Skåne och Halland, förstod jag icke riktigt, men jag antager att de rigtades emot Utskottet i sin helhet, emedan jag icke hade anledning att

Ang. läne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

tro det han menade, att några särskilda ledamöter af Utskottet skulle hafva handlat på det ogrannliga sätt, som han påstod hafva egt rum. Då Kammaren så sällan sätter något värde på den ädle Grefvens yttranden i denna ärade församling, så kunde det måhända vara öfverflödigt att besvara honom, men beskyllningen var för grof för att kunna få stå i protokollet utan protest, och då Herr Grefven tog sig friheten att yttra, då han talade om Utskottet, att »bearbetningarna vore satta i gång för att på komplotens och intriger-nas väg vinna spelet», så torde man, utan att säga för mycket, i detta fall komma sanningen närmast, om man på Herr Grefven sjelf tillämpar det gamla ordspråket, att efter sig sjelf bedömer man så ofta andra.

Då jag inom Utskottet varit med om att tillstyrka det förslag, som Utskottet framlagt, så har det skett hufvudsakligen derföre, att, då Riksdagen sista gången stälde en summa af 5,000,000 kronor till Kongl. Maj:ts förfogande till enskilda jernvägsföretags understödjande, det tydligt tillkännagafs, att den ifrågavarande banan undantogs derifrån, och att meningen vore att denna skulle särskildt af stats-medel understödjas. Hade icke detta varit fallet, utan meningen varit, att äfven denna bana skulle understödjas med de till Kongl. Maj:ts förfogande ställda medlen, så kan jag icke föreställa mig annat än att summan skulle hafva bestämts till hvad som var föreslaget, nemligen till 10,000,000 kronor. Det är således tydligt, att jag icke anser Riksdagen bryta sitt en gång fattade beslut, om den beviljar det nu begärda anslaget. Man klandrar förslaget derföre, att hvarken något fullständigt kostnadsförslag blifvit uppgjort eller aktieteckningen blifvit fullbordad, men jag ber då få fästa uppmärksamheten uppå, att i de fall, der Riksdagen förut ställt medel till Kongl. Maj:ts disposition för likartade ändamål, har det åtminstone icke i allmänhet varit förhållandet att kostnadsförslag varit uppgjorda och aktieteckningen fullbordad vid den tid då Riksdagen beviljade medlen, och särskildt ber jag att få erinra Herr vice Talmannen derom, att då Riksdagen beviljade 5,000,000 kronor till understöd åt enskilda jernvägar, till det jernvägsföretag, som i hans hemort af nämnda anslag erhöll lån, hvarken kostnadsförslag var uppgjort eller aktieteckningen ens påbörjad vid den tid Riksdagen beviljade medlen. Här är ju icke heller fråga om annat än att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett kapital, som icke får utlemnas till bolaget förr än det visat, att ett fullständigt kostnadsförslag blifvit upprättadt, att aktieteckningen blifvit fullbordad och att alla de vilkor i öfrigt, som Riksdagen uppställt för anslagets åtnjutande, blifvit uppfyllda. Det är således ingenting annat än hvad Riksdagen redan förut i likartade fall beslutat, och vilkoren, som skola iakttagas för att anslaget skall få utlemnas, äro alldeles desamma, som i dylika fall förut blifvit uppställda för andra jernvägsbolag. Jag kan derföre icke finna annat än att det vore ett rent misstroende-votum emot regeringen, om man icke lemnade åt densamma att

förfoga öfver den begärda summan, emedan det skulle se ut som om man befarade, att regeringen icke i detta fall skulle iakttaga alla nödiga försigtighetsmått före summans utlemnade till bolaget. Icke heller kan jag se hvad fara skulle ligga uti att bevilja anslaget redan i år, då alla erkänna att bolaget framför andra bör få lån nästa år. Deremot har det den fördelen med sig, att frågan derom är undangjord nästa år, då Riksdagen antagligen för den derpå följande 5-årsperioden kommer att bevilja ytterligare anslag till enskilda jernvägsföretags understödjande. Det torde af många skäl vara godt, om denna tvistefråga blifvit undangjord, när man då går att bestämma den summa, som skall anslås till nyssnämnda ändamål. På grund af alla dessa skäl anhåller jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

*Ang. låne-
understöd til
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Herr Boström: Jag har vid föregående årens riksdagar, då frågan om anslag till vestkustbanan varit före, motsatt mig att utöfver det till Kongl. Maj:ts disposition ställda anslaget för understödjande af enskilda jernvägsanläggningar särskildt understöd för denna bana skulle beviljas, och jag är i ännu högre grad motståndare till nu föreliggande förslag. Vid föregående tillfällen hafva rörande de bansträckningar, som då varit i fråga, bolag varit bildade, kostnadsförslag upprättade och aktiekapital tecknad; här är ingendera delen. Förut har man begärt understöd i afsigt att få banan till stånd. Här är meningen helt annan. Stats-Utskottet upplyser å sid. 13 i betänkandet, »att vissheten om det behöfliga statslånets snara erhållande måste verksamt befrämja aktieteckningens fortgång och afslutande». Meningen är således nu, att statens mellankomst skulle locka landsorten till uppoffringar, hvarpå den annars icke skulle vara beredd; men detta sätt att gå till väga är just raka motsatsen till det rätta. Innan staten träder emellan i dylika fall, bör aktieteckningen vara gjord; staten bör alldeles icke träda först fram och locka de enskilde till aktieteckning. Dessutom ber jag få erinra eder, mine Herrar, att denna bana skall ingå till Göteborg. Den bör således äfven kunna påräkna ett kraftigt understöd från Göteborg, och vi hafva ännu icke sett hvad den staden vill göra för banans befrämjande.

Medan jag har ordet, skall jag berigtiga ett par af de under öfverläggningen fälda yttrandena. Herr Lyttkens yttrade sålunda, att Riksdagen år 1881 gifvit halländingarne löfte, att de 5 millioner kronor, som då beviljades för understödjande under innevarande 5-års period af enskilda jernvägsanläggningar, icke voro afsedda för denna jernväg, utan att för dess understödjande skulle beviljas särskildt lån. Förhållandet är icke sådant. Sant är väl, att något dylikt förekom i en mellanmening i 1881 års Stats-Utskotts betänkande i frågan. Men i 1881 års Riksdags skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t finnes icke ett ord derom, och det är denna Riksdagens skrifvelse man har att fästa sig vid och icke en mellanmening i ett

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

Utskotts-betänkande. Herr Lyttkens sade vidare, att staten funnit denna vestkustbana så vigtig, att den ålagt bolaget vissa ökade kostnader och uppoffringar, så att bolaget icke skulle fått bygga banan så billigt, som det velat; och skulle det varit generalstaben som hufvudsakligast varit orsaken till dessa ökade utgifter. Härmed förhåller sig så, att denna bana i detta afseende icke blifvit mera betungad än andra. Ingen enda jernväg får byggas, innan generalstaben framställt sina fordringar derpå. För öfrigt, om Herrarne vilja genomse föregående Utskottsbetänkanden i frågan, skolen I finna, att hela summan af de utgifter, som föranleddes af banans omförmälda fördyrande, uppgick till 367,000 kronor. Lånet, som i fjor erhöles, var på 795,500 kronor, således vida mer. Saken förhåller sig i sjelfva verket på följande sätt. Hälften af det erforderliga kapitalet var tecknad. Staten hade lemnat såsom lån 1½ million kronor, men det oaktadt fans en brist på 795,500 kronor att fylla. Nu beviljar Kongl. Maj:t aldrig tillstånd att bygga någon bana förr än bolaget visat sig förfoga öfver tillräckliga medel dertill. Derföre hade elfva personer — jag skulle kunna namngifva dem — utfäst sig, en för alla och alla för en, att anskaffa återstående beloppet, och lånets beviljande förra året afsåg således icke betäckandet af någon brist, utan var en väntjenst mot dessa enskilda personer.

Slutligen ber jag få erinra om en föregående jernvägshistoria. Då den s. k. tvärbanan från Torpshammar genom Jemtland till riksgränsen beslutades, erbjöd Jemtlands läns landsting ett bidrag af 900,000 kronor utan någon sorts återbetalningsskyldighet, i medvetande af de stora fördelar, som genom denna jernvägsanläggning bereddes länet. Landstinget ingick derefter till regeringen med begäran, att staten skulle upplåna nämnda belopp, då lånevilkoren blefve billigare; regeringen inkom i sin ordning till Riksdagen år 1880 med en framställning derom, hvilken framställning bifölls i Första Kammaren, men i denna rönte så starkt motstånd, att den föll. Under diskussionen härom yttrade Herr Lyttkens, bland annat, följande: »Hvad nu sjelfva saken beträffar, vet jag icke af hvad orsak Jemtlands läns landsting icke skulle vara i stånd att sjelf upptaga ifrågavarande lån. Det har sjelf erjudit sig att deltaga i kostnaden för jernvägens byggande. Staten har antagit detta anbud och nu kommer landstinget och säger: Var så god och bevilja oss ett lån! Är då länets kredit så usel, att det icke kan anskaffa det erjudna beloppet, så beklagar jag att så är förhållandet», och vidare: »Det hufvudsakliga skälet, hvarföre jag motsätter mig förslaget, är emellertid, att det synes mig vara en ny länk i kedjan af de många försök, som blifvit gjorda att öfverflytta bördor från enskilda på staten. Vi sågo huru Hallsberg—Motala—Mjölbybanans intressenter efter två eller tre fuktlösa försök förra året slutligen lyckades förmå staten att öfvertaga den banan med dess förstörda finanser. Ett dylikt försök sågo vi äfven derföret göras, ett försök som då misslyckades, men väl återkommer. För att, i hvad på mig ankommer,

söka sätta en hämsko på dessa tidt och ofta återkommande försök att betunga allmänheten, vill jag instämma i reservanternes förslag.» Under diskussionen öfver detta ämne i Kammaren yttrade sig ingen enda af Jemtlands läns representanter. De kände så lifligt huru nära denna fråga intresserade dem, att de ansågo grannlagenheten fordra att de ej deltog i öfverläggningen. Också fingo de af Herr Olof Jonsson i Hof följande vitsord: »Jag har begärt ordet endast för att aflägga min varma tacksamhet till Jemtlands läns representanter, som visat en så upphöjd och sjelfständig uppfattning af sitt representantkall, att jag skulle önska, att hvarje ledamot af Kam-maren i kommande tider gjorde sammaledes.» Huru har hans önskan blifvit uppfylt?!

*Ang. läne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Herr Dickson: Jag ber om tillåtelse att till de argument, som anförts för Utskottets förslag, få foga ännu ett par; men innan jag öfvergår dertill, ber jag att få bemöta ett yttrande af den ärade representanten för Venersborg och Åmål. Han hade i sitt första anförande ett par ganska starka och svåra beskyllningar, af hvilka den ena redan blifvit bemött af Herr Sven Nilsson, hvaremot jag skall be att få upptaga den andra till bemötande. Såsom skäl för sin vägran att bifalla förslaget angaf han, att då personer fått sina önskingar uppfyllda, blifva de afvoigt stämda mot andra och unna dem ej något. Jag kan deraf endast draga den slutsats, att representanten för Venersborg och Åmål har i fråga om jernbanor fått sitt lystmäte fullt och derföre är afvoigt stämd mot denna bana.

De hufvudsakliga argument, som anförts emot detta förslag och som äfven finnas uttryckta i reservationen, äro, att något fullständigt kostnadsförslag icke blifvit uppgjort, att bolag för företagens utförande icke blifvit bildadt samt att aktieteckningen ännu ej fullbordats. Ingenting vore i fullständigt skick, och på den grund har man yrkat bifall till den afstyrkande reservationen. Nu vill jag blott till desse herrar ställa den frågan: Förutsatt att aktieteckningen vore fullbordad, förutsatt att ett bolag vore bildadt, att alla garantier förefunnes och frågan låge färdig på riksdagens bord, skulle de herrar, som på grund af dessa ofullkomligheter motsatt sig anslaget, då fortsätta dermed eller skulle de tillstyrka anslaget? Om de svara, att de skulle tillstyrka, får jag säga, att då hafva deras skäl mot anslaget med detsamma förfallit. Ty allt hvad motionärerne begärt och allt hvad Stats-Utskottet tillstyrkt är blott, att de belopp, som ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, komma att användas först när alla dessa garantier blifvit stälda och alla öfriga vilkor, som kunna ställas för låns beviljande åt enskilda jernvägar, kommit till stånd; och kommer icke detta att ske, kommer alltså intet lån att utgå. Således, desse herrars argument mot anslaget anser jag dermed hafva förfallit.

Men ett par andra skäl finnas, som göra det för denna sak till en lifsfråga, att anslaget redan vid denna riksdag beviljas. Det är

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

ganska tydligt, att vissheten om att ett lån, om alla erforderliga förutsättningar och villkor uppfyldes, skulle komma att från staten utgå, skulle i väsentlig mån underlätta och befordra aktieteckningen, som åter, så vidt denna fråga lemnas sväfvande i luften, sannolikt icke kan hafva den framgång, som den eljest skulle haft. En annan sak är, att, om man uppskjuter denna sak till nästa år, i förhoppning att af det anslag, som då komme att ställas till Kongl. Maj:ts disposition för lån till enskilda jernvägsanläggningar, denna bandel i främsta rummet komme att få del, skulle ett sådant uppskof på ett helt år för saken verka ofördelaktigt, enär det vore en stor förmån, om detta arbete snart kunde sättas i gång och fullbordas, helst den styrelse, som kommer att bildas, i så fall kunde begagna sig af nuvarande fördelaktiga konjunkturer för anskaffande af den för jernvägens fullbordande erforderliga materiel.

I alla dessa skäl tror jag verkligen, att Andra Kammaren borde finna tillräcklig grund för att bifalla hvad Stats-Utskottet i denna punkt tillstyrkt, och hvartill jag hos Herr Talmanen får hemställa om bifall.

Herr Wallberg: Jag skulle mycket väl kunna inskränka mig till att förena mig med mina länskamrater och Herr Sven Nilsson i Efveröd. Jag erkänner villigt, att denna fråga ej är, hvad man fordom sade, fullt utredd. Det finnes intet bolag, men att säga, att ingen aktieteckning finnes, är orätt, ty jag ber få upplysa, att Hallands landsting för flere år tillbaka tecknade aktier i jernvägen till 50,000 kronor pr banmil, hvilken teckning af senaste landsting höjdes med 20,000 kronor, eller till 70,000 kronor pr banmil. Det finnes sålunda ett ganska intensivt uttryckt intresse inom hela Hallands län. Mångfaldiga gånger har jag ock erfarit, hurusom i Riksdagen finnes större sympatier för en vestkustbana. Det är, så att säga, icke en ny sjöväg som man nu föreslagit mellan Göteborg och Warberg, utan endast den bristande länken i den stora i Riksdagen ofta omtalade banan mellan Göteborg och Helsingborg, och jag kan icke föreställa mig, att denna jernväg skulle stanna i Warberg och ej få sin slutpunkt i Göteborg.

Med stor förundran, jag kan icke neka det, har jag hört min aktade vän Grefve Sparre vara så mycket mot denna bana. Jag mins tillbaka för omkring 20 år sedan, hurusom flere medlemmar af Hallands län uttalade sin önskan att få låna Grefve Sparre såsom landshöfding för ett par år; då skulle vi nog få jernvägar; och derföre är det med en viss sorgsenhet jag hört denne ädle man, som så intresserat sig för jernvägar i landet, vid detta tillfälle visa en sådan motsträfvighet. Men jag tror nästan att, om han lägger handen på hjertat, han ej menar hvad han här säger. Han nämnde särskildt, att intet kostnadsförslag finnes. Ett sådant finnes dock enligt Stats-Utskottets utlåtande, der det heter: »För denna slutlänk hade ritningar och kostnadsförslag upprättats efter samma grunder

som för de sydligare bandelarne, det vill säga med fäst afseende på statens intressen i fråga om trafikförmåga m. m., hvilka handlingar i vederbörlig ordning underställts Kongl. Maj:ts pröfning samt, efter Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, Kongl. Trafikstyrelsens, Generalstabens och Landshöfdingeambetenas enhälliga förord, blifvit godkända jente det koncession meddelats för jernvägens anläggande. Jernvägens längd skulle blifva 78,4 kilometer och hela anläggningskostnaden, inbegripet rörlig materiel och inledning till Göteborg öfver Olskrokens station å statens jernvägar, belöpte sig till 3,896,000 kronor.» Detta inkast är således icke riktigt. Jag tror ej heller att det, såsom en ärad talare sagt, skulle vara att locka till aktieteckning, om man beviljade ifrågavarande lån, ty nödvändigheten drifver oss ändock till att teckna aktier i jernvägen. En ärad talare sade, att, om lånet beviljades, det möjligen komme att förrycka provinsens förhållanden. Det tror jag icke. Hallands län är långsträckt, och om den norra delen af länet i följd af arbetet med jernvägsbyggnaden får arbetsförtjenst, så icke får den södra delen någon molest af att arbetsfolk drages åt norr.

Slutligen vill jag påpeka, att södra Hallands och mellersta Hallands jernvägsbolags intressen skola ofantligt påskyndas derigenom, att den sista slutlänken af banan sammanfogas. Ju förr komma aktieegarne att få åtnjuta frukterna af det nedlagda kapitalet, ty ganska säkert är, att en vigtig faktor dervid är, att jernvägen blir fullbordad i sin helhet. Då skall först den lukrativa rörelsen, person- och transitotrafiken, göra sig gällande, under det att, om den bristande länken är ofullbordad, de resande måste taga en lång omväg på andra banor. Administrationen skall också blifva billigare, ty dessa trenne bolag komma utan tvifvel, då allt är ordnad, att förena sig till ett bolag. Följden deraf blefve, som sagdt, att administrationskostnaderna blefve mindre, hvarjemte mindre rullande materiel erfordrades att drifva jernvägen i sin helhet. Att tre bolag, det ena för sträckan Helsingborg—Halmstad, det andra för Halmstad—Warberg och det tredje för Warberg—Göteborg, skulle komma att bestå vid sidan af hvarandra, föreställer jag mig vara alldeles otänkbart, utan när saken en gång blir reglerad och den sista länken tillsluten, blir det en generalsammankomst mellan alla bolagen och de förena sig då till ett, derom är jag fullkomligt förvissad. Ty de, som nu äro intresserade i den södra och mellersta delen af jernvägen, äro af denna tanke, och de skola icke rygga tillbaka för sitt ord i detta fall, utan de skola sluta sig tillhoppa till en gemensam förening. Ja, jag går så långt, att jag tror att, huru än frågan utfaller vid Riksdagen, antingen den afslås eller bifalles, hvilketdera som helst skall lända till företagens förmån. Afslås anslaget, skall detta pådrifva aktieteckningen och göra, att bolag snart bildas för att få anslag, och om anslaget skulle nu beviljas, är jag öfvertygad, att det också då ej skall dröja många månader, förr än bolag är bildadt och aktieteckningen fullbordad.

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

På grund af de skäl jag nu anført, ber jag att få yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr *Börjesson* instämde med Herr Wallberg.

Herr Lundberg: På grund af hvad som blifvit anfördt till stöd för Stats-Utskottets betänkande, instämmer jag med dem, som yrkat bifall till detsamma. Jag vill derjemte, med anledning af Herr vice Talmannens yttrande rörande de stora summor, som under ett års tid skulle komma att inom Halland användas för jernvägsbyggnad anmärka, att nu är fråga om lånebidrag till en jernväg, som skulle komma att byggas inom ej blott Halland, utan äfven någon del af Vestergötland, ehuru icke den andel af Vestergötland, som tillhör Grefve Sparres län, utan Göteborgs och Bohus län.

Grefve Sparre yttrade, att Dalslandsbanan var af stor internationel betydelse och att därför förefans särskildt skäl att bevilja statsanslag till densamma, men man lärer väl kunna säga, att äfven nu ifrågavarande jernväg eger en sådan betydelse, enär den komme att icke blott förena Sverige med Norge, utan äfven utgöra föreningsband mellan Norge och, jemte vestra delen af Sverige och Skåne, Danmark och till följd deraf hela utlandet. Man har icke heller bestridt vigten och fördelen af jernvägen, och det skulle blott vara fråga om ett års uppskof, hvarvid reservanterne antydt, att icke ens något dröjsmål skulle behöfva förorsakas genom att bifalla deras förslag, enär Riksdagen nästa år skulle kunna bestämma, att lånebidraget, om det då beviljades, finge utgå redan samma år eller 1886. Det lärer således egentligen icke finnas något skäl att afslå Stats-Utskottets hemställan. Det enda giltiga skäl, man skulle kunna anföra därför, vore möjligen, att man ansåge jernvägen vara af den beskaffenhet, att staten sjelf borde bygga densamma såsom statsbana och för att i militäriskt hänseende närmare kunna bestämma om anläggningssättet.

Jag förnyar hemställan om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Abr. Rundbäck: Det är verkligen ledsamt att åter igen behöfva uppträda i denna fråga, men den envishet, halländingarne lagt i dagen, då de nu fjerde Riksdagen å rad kommit med anspråk, som stå i öppen strid mot 1881 års Riksdags beslut, har nödgat mig att äfven fyra Riksdagar efter hvarandra uppträda till försvar för nämnda Riksdags beslut. När jag säger detta, skyndar jag att tillägga, hvad som äfven redan blifvit sagdt af andre motståndare till Utskottets förslag, att jag icke har något emot, att den ifrågavarande jernbanan bygges och får ett anslag, men det bör icke ske nu. emedan detta strider mot redan fastställda principer. Såsom Herr Grefve Sparre nämnde, fingo vi en tio-årig fred efter 1871 års Riksdags beslut, sedan vi från Riksdagen skilt de enskilda jernvägsfrågorna och öfverlemnat dem i Kongl. Maj:ts händer samt till

enskilda jernvägsbyggnader för hvarje femårsperiod beviljat 10,000,000 kronor. Men sedan vi vid 1881 års riksdag, dels för att befordra freden inom Riksdagen och dels för att inskränka den hejdlösa upplåning, hvartill man förut gjort sig skyldig, för nämnda ändamål beviljat ett belopp af endast 5,000,000 kronor och skärpt vilkoren för att blifva delaktig af detsamma, allt i syfte att icke vidare låna så mycket som förut, hafva vi icke fått fred någon Riksdag. År 1882 kommo halländingarne och begärde 2,000,000 kronor till södra delen af den så kallade Hallandsbanan, eller delen mellan Helsingborg och Halmstad, samt 3,000,000 kronor för den norra delen af densamma från Halmstad till Göteborg. Det sällsynta tillmötesgående, Stats-Utskottet alltid visat för halländingarnes anspråk, gjorde, att Utskottet då tillstyrkte visserligen icke fulla beloppet 5,000,000 kronor, men deremot $4\frac{1}{2}$ millioner kronor. Men som den tiden allt, som rörde bansträckan norr om Halmstad icke var färdigt, ty der fans hvarken något bolag bildadt eller inbjudning till tecknande af aktier utfärdad eller banan utstakad, tyckte Riksdagen, att detta var något för magstarkt och sade nej. Med anledning häraf beqvämade sig halländingarne att hos Kongl. Maj:t anhålla om ett lånebidrag från de till hans disposition ställda fem millionerna, hvilket äfven beviljades med $1\frac{1}{2}$ million. Men på samma gång man fick detta, väcktes vid 1883 års riksdag förslag om att få ytterligare af Riksdagen ett lån på 500,000 kronor. Detta afstyrktes dock af Utskottet och afslogs af Kamrarne. Samtidigt yrkades ock att få 1,555,000 kronor för bansträckan mellan Halmstad och Varberg, men förhållandet var då detsamma som förut; något bolag för banans byggande fans icke bildadt, inbjudning till aktieteckning var icke utfärdad och banans sträckning var icke ens utstakad, och det begärda beloppet afslogs. I fjol återkom man för tredje gången och begärde för den sydliga delen af Hallandsbanan icke såsom året förut 500,000, utan 795,500 kronor, och för den mellersta delen af samma bana 1,550,000 kronor, och båda dessa förslag gingo igenom i den gemensamma omröstningen. Nu begär man för den sista, eller nordligaste delen af banan, ett belopp af 1,948,000 kronor. Detta är den lilla korta historiken om de strider, vi utkämpat med halländingarne under de sista fyra åren. Det har varit beklagligt i och för sig, och redan därför är det skäl att här uppträda såsom protestant, så att det icke blifver en vana inom Riksdagen att jemt få dylika strider tillbaka. Men det är äfven ett annat mycket viktigt skäl, som föranledt mig att protestera, och det är intresset att bevara helgden af det goda och viktiga beslut, Riksdagen fattade år 1881, att nedsätta beloppet till jernvägsbyggnader och icke längre rusa fram på skuldsättningens bana såsom förut. Vi hade då den afsigten att dels genom beloppets nedsättande från tio till fem millioner och dels genom lånevilkorens skärpande ställa det så, att våra årliga upplåningar för jernvägsbyggnader skulle ungefär motsvara hvad vi årligen amorterade på de äldre

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

lånen, så att skulden i sin helhet icke skulle väsentligen ökas; men genom halländingarnes ständiga anspråk och det tillmötesgående, som visats dem och möjligen nu åter visas dem, blifver Riksdagens goda uppsåt vid fattandet af 1881 års beslut mer och mer tillintetgjordt. Vi beviljade då till enskilda jernvägsanläggningar icke mera än 5,000,000 kronor, men nu hafva vi derutöfver redan beviljat i fjor först 795,500 kronor och derefter 1,550,000 kronor till sydliga och mellersta delarne af Hallandsbanan, och nu tillstyrker Utskottet att bevilja 1,948,000 kronor till norra delen af samma bana. Detta gör tillsammans 4,293,500 kronor, eller nära nog en fördubbling af det belopp, som år 1881 beslutades skola utgå till enskilda jernvägsanläggningar.

Det är nog riktigt, hvad herrarne här allmänt säga, att det ju icke är fråga om att förstöra peningarna utan blott att ställa dem till Kongl. Maj:ts disposition, och han får icke lemna ut dem, förr än alla villkor äro uppfyllda, men deri ligger just brottet mot det år 1881 fattade beslutet att oupphörligen ställa nya medel till Kongl. Maj:ts förfogande. I strid mot det beslut, som nämnda år fattades, att till enskilda jernvägar skulle användas endast 5,000,000 kronor för fem år, hafva vi redan förut höjt summan till mellan 7,000,000 och 8,000,000 kronor, och den kommer att gå upp till mellan 9,000,000 à 10,000,000 kronor, om vi bevilja hvad nu begäres.

Mot hvad Grefve Sparre sade, att om icke våra beslut hållas i helgd af oss sjelfva, kommer representationen att förlora i aktning inom nationen, som med förtrytelse skall se, att den ena riksdagen icke ställer sig solidarisk med den andra, utan tvärt om ogeneradt rifver upp hvad förut beslutats, åberopa herrarne här, att i 1881 års beslut fans en klausul, som sade, att Hallandsbanan skulle stå utanför de 5,000,000 kronor, som då beviljades. Jag vill här emot nämna, att detta endast står i motiveringen, icke i klämman, och kom hvarken in i Riksdagens beslut eller i dess skrifvelse till Kongl. Maj:t. Och den rätten bör väl en hvar af oss förbehålla sig, att när ett Utskotts betänkande bifalles, han icke må anses med detsamma hafva godkänt hvarje ord i motiveringen, så att man derpå kan grunda några rättsanspråk. Vidare har här sagts, att i detta ögonblick måste vi bevilja penningarne, ty nu får man allt för så godt pris, med mera; men jag ber herrarne erinra sig, att i sjelfva Utskottets betänkande står uttaladt, att penningarne icke skola utfalla förr än under åren 1886, 1887 och 1888. Således är det icke nödvändigt att bifalla saken nu, utan först nästa år, då vi skola bevilja ett nytt anslag. Och det synes mig som om hallänningarne skulle kunna hafva det inflytande hos regeringen, att de nästa år skulle kunna få en del af det anslag, som Riksdagen då otvifvelaktigt kommer att bevilja för nästa femårsperiod. Således är ingen skada skedd, om Riksdagen nu afslår motionen, men Riksdagen har derigenom upprätthållit helgden af ett fattadt beslut.

Hvad beträffar Herr Carl Ifvarssons med fleres repliker mot Grefve Sparre med afseende på den tid han rusade å stad och ansåg, att det icke kunde byggas för mycket jernvägar, så må han sjelf svara för, om han har något att förebrå sig i den vägen. Det är icke heller för att försvara honom, som jag vidrör detta, ty han lär nog kunna försvara sig sjelf, utan endast för att erinra om, att här sitter åtminstone en ledamot på Hallandsbänken, som alltid utmärkt sig för den största varsamhet och sparsamhet med afseende på statens upplåning. Jag har hållit honom räkning derför och troget stått vid hans sida, ty jag har varit mycket rädd för den utländska skuldsättningen och delar i det afseendet den farhåga, som Herr vice Talmannen i dag uttalade. Det har derföre gjort mig ondt, att Herr Carl Ifvarsson nu, när han kommit på det halländska planet, börjat så vådliga vackla. Men det är nästan för stor premie för hans goda uppförande förr, att man nu riksdag efter riksdag skall bevilja anslag till Hallandsbanan.

Det anfördes af Herr Sven Nilsson ett skäl för detta låns beviljande, och det är nästan det enda skäl, som blifvit framställt, som kunde göra mig i någon mån tveksam, hur jag nu skulle ställa mig. Herr Sven Nilsson yttrade nemligen: »låt oss få bort Hallandsfrågan i år, ty annars vete Gud hur det går nästa år.» Ja, jag säger detsamma! Så länge vi hafva något af Hallands intressen kvar, kunna vi vara säkra på att icke blifva lemnade i fred. Jag skulle derföre nu vilja önska, att, om Riksdagen nu skall taga upp plånboken, herrar halländingar ville vara så goda och säga ifrån hur mycket de behöfva för en 20 år till, ty förr få vi väl icke fred. Nog af. Saken är vigtig och icke att skämta med, hvarföre jag kort och godt förenar mig med reservanterne och yrkar afslag.

Herr Lyttkens: Jag skulle icke hafva besvärat Kammaren ytterligare i denna fråga, om jag icke blifvit uppkallad af ett af Herr Boström fäldt yttrande, hvilket jag icke kan låta stå ovederlagdt.

Han inblandade i denna fråga, som rör Warberg—Göteborgs-jernvägen, frågan om Skåne—Hallands-banan och sade, att det var de och de männen — jag och åtskilliga andra — som gingo i borgen för att penningarne skulle anskaffas, och att det var för att rädda oss från vår borgensförbindelses fullgörande, som vi vände oss till Riksdagen med begäran om låneunderstöd. Ja, det är sant, vi gingo i borgen för att medel skulle anskaffas, men vi hade bolaget bakom oss, som hade gifvit oss rättighet att utfärda reverser eller obligationer till ännu högre belopp, än det vi fingo låna af staten, och vi stälde oss i förbindelse med utländska bankfirmor, som, i fall icke svenska staten hade lånat penningar, voro villiga göra det; men de ville hafva högre räntor och dertill kapitalrabatt. Det var således för att slippa hafva med den utländska penningmarknaden att göra, som vi vände oss till Riksdagen med en ödmjuk anhållan om låneunderstöd, och ingalunda för att rädda oss sjelfve, ty vi hade ingen-

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)*

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

ting personligt att riskera. Och här fingo vi hjälp, här gjorde man oss rättvisa.

Herr Boström jemförde denna fråga med den jemtländska jernvägsfrågan. Jag tror icke att dessa frågor hafva någon likhet med hvarandra, hvad utgången beträffar. Hallands läns landsting erbjöd sig att bidraga med en million kronor, om staten ville bygga banan, men regering och Riksdag sade nej. Vi hafva gjort bättre anbud än Jemtlands läns landsting, men vi fingo afslag, fastän jag är fullkomligt öfvertygad derom, att vi skulle hafva anskaffat medlen, ty Hallands läns landstings obligationer stå i pari, och det har ej mött någon svårighet att afsätta dem.

Medan jag har ordet, vill jag begagna tillfället för att uttrycka min tacksamhet för den moderation, hvarmed Herr vice Talmannen uppträdde mot oss, i det han erkände både rättvisan och befogetheten af lånets beviljande, men ansåg blott tiden ej vara inne ännu för dess beviljande, utan att det borde uppskjutas till nästa år. Skälen han derfor anförde voro, att det icke vore lämpligt att bevilja så stora summor det ena året och så små det andra samt att man äfven borde taga hänsyn till den tidpunkt, då penningarne skulle utbetalas från Riksgäldskontoret; jag får erinra derom, att det icke är den tid, då penningarne utlemnas från Riksgäldskontoret, som bestämmer banans färdigbyggande. Vi få banan snart nog färdig, och kan arbetet hädanefter bedrifvas med samma fart som hittills, så torde hela bansträckan Halmstad—Helsingborg kunna vara färdig till invigning den 1 Augusti.

Ett skäl till för olämpligheten i att nu afbryta arbetena är det, att det är lättare att fortsätta arbetet med samma folk, materiel och ingenjörer än att afbryta arbetet för att om ett år börja på nytt, ehuru detta visserligen är af underordnad betydelse.

Det var detta jag ville säga, men för öfrigt kan jag icke annat än vara tacksam därför att alla hafva erkänt, att banan är berättigad till låneunderstöd och att det blott är om tiden för dess beviljande, som tankarne äro delade.

Min granne till höger har så riktigt framhållit de stora svårigheter, som skulle uppstå, om man skulle nödgas taga ett utländskt lån på denna bit, men hafva statslån på de andra två, emedan man icke kan sönderdela och särskilja in-teckningarna, att jag icke behöfver derom yttra mig utan blott ytterligare fästa herrarnes uppmärksamhet derå.

Herr Grefve Sparre: Jag skall icke missbruka herrarnes tålmod. Jag ber blott i anledning af den ärade representantens från Göteborg yttrande att jag skulle fått mitt lystmäte, beklaga, att han icke fått sitt lystmäte, efter som han förordar en bana till Göteborg.

Jag kan vidare icke underlåta att fästa mig vid hvad af en talare, såsom motstycke mot hvad som nu skett, påpekats, att jemtländingarne icke talat i egen sak. Här är förhållandet icke precis det-

samma. Halländingarne, göteborgarne och skåningarne genera sig ej. Jag respekterar deras nit, men det är synd, att inga andra från det öfriga Sverige biträda dem. Jag vill för öfrigt önska för deras skull, att utgången till följd deraf icke må blifva motsatt mot hvad den då blef.

*Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.*

(Forts.)

Herr Hammarberg: Herr Talman! Det kan ju icke nekas, att här icke funnits rätt allvarsamma betänkligheter mot denna sak, men då de alla varit af allenast formell natur och dessa redan blifvit af Utskottet vederlagda, så anser jag mig kunna tillstyrka förslaget.

Jag ber att få tillägga, att jag här icke talar som Göteborgsrepresentant, ty för oss göteborgare har det icke någon så synnerlig betydelse, om banan kommer till stånd i år eller nästa år eller först efter flera år. Jag kan icke se att Göteborg har någon egentlig fördel deraf, men jag tror att banan, i det skick den nu är, med endast de två delarne färdiga, icke för landet motsvarar hvad den kan motsvara i fullt färdigt skick och det är ur den synpunkten allenast jag vill biträda Stats-Utskottets förslag.

Det finnes för öfrigt det viktiga redan påpekade skäl, att denna jernväg nu kan byggas för ett synnerligen billigt pris, och det tyckes vara lämpligt att deraf begagna sig.

Herr Hedin: Jag kommer att tänka på, huru underligt denna debatt en gång, några år fram i tiden, skall komma att te sig för den, som är reducerad till att studera densamma blott i Kammarrens protokoll, i fall han icke har den sällsynta gåfvan att, på samma gång han läser raderna i protokollen, äfven läsa mellan raderna.

Mig förefaller hela frågan mycket enkel. Hvad gäller den? Den gäller en för hela landet, efter hvad från alla kompetenta håll erkänts, synnerligen viktig jernvägsanläggning, så viktig till och med, att den enligt min ringa tanke helst bort utföras såsom statsbana. Den kommer nu i stället till utförande genom enskildes nit, möda och uppoffringar, utan all annan hjälp från statens sida än en *lånehjelp*. De, som komma att fullborda denna viktiga kommunikationsled, bygga billigt, hvilket icke alltid skett här i landet, men banan skall likväl blifva byggd på ett från statens synpunkt tillfredsställande sätt.

Hvadan kommer då motståndet emot detta förslag? Några reservanter hafva därför anfört skäl, hvilka jag icke kan erkänna vara ens formelt giltiga, utan på sin höjd kunna kallas formalistiska, ty om, Herr Talman, aktiekapitalet ej blir tecknad och bolaget ej blir bildadt, så finnas penningarne i godt förvar. Här äro för handen samma garantier emot faran, att dessa penningar skulle blifva bortkastade på ett företag, som icke kan fullbordas, som när Kongl. Maj:t utan inblandning från Riksdagens sida disponerar det större anslaget till låneunderstöd åt enskilda jernvägar i allmänhet. Hvad kan väl då anledningen vara till det ifriga motstånd, som visat sig

Ang. låne-
understöd till
en jernväg
Warberg—
Göteborg.
(Forts.)

emot Stats-Utskottets förevarande förslag? Jag fattar väl motståndet från Första Kammaren, men jag hade icke väntat ett sådant motstånd från Andra Kammaren. Jag har därför med någon nyfikenhet iakttagit hvad man på militäriskt språk skulle benämna den strategiska uppmarschen af förslaget motståndare. Den är nu verkställd, och sedan koncentrationen sålunda tyckes slutad, har omsider hufvudsaken för mig blifvit temligen klar. Derfor, och utan att inlåta mig på några vidlyftiga betraktelser, skall jag tillåta mig hemställa till Kammaren att bedöma förslaget efter hvad det verkligen är, en enkel sakfråga om ett för landet nyttigt företag, utan inblandning deri af vare sig den *indelta spanmålens* eller andra den *högre politikens* synpunkter.

Jag ber att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Med Herr Hedin instämde Herrar *Magnusson, Lyth, Jonsson* i Wansäter, *Eriksson* i Mörviken, *Jonsson* i Hof, *Gibson* och *Johansson* från Stockholm.

Härefter anförde

Herr Ifvarsson: Blott ett par ord. Här har sett ut, som om det vore fråga om en ren skänk af det ifrågasatta anslaget. Jag vill betona, att så är icke förhållandet. Här är blott fråga om huru vida bolaget skall nödgas söka låna penningar utom landet och för dem nödgas betala högre ränta, eller om lån kan erhållas af staten. Staten kan icke lida någon förlust, ty det är ju blott fråga om ett *lån* emot full ränta efter hvad staten betalar och alldeles icke att skänka något till Hallandsbanan. Jag har ansett mig böra betona detta, emedan jag önskar, att det icke må sprida sig dylika origtiga uppgifter äfven i år, ty förlidet år omtalades de oerhörda gåfvorna till Hallandsbanan så länge, att mången trodde på dem, oakadt, såsom känt är, det var endast lån, således ingen gåfva alls, som då beviljades.

Herr Danielson: Efter den långa öfverläggning, som redan försiggått, vill jag icke vara mångordig, och ber blott att få anföra några skäl, som förmå mig att yrka bifall till Utskottets förslag. De äro hufvudsakligen desamma som de af Herr Hedin anförda, nemligen att man icke bör utspinna frågan utöfver hvad den verkliga innebär, eller huruvida de ifrågasatta lånemedlen skola beviljas i år eller nästa år. Samtliga talare hafva erkänt nyttan och nödvändigheten af denna bana, och beviljas icke anslaget dertill nu, så blifva vi nödsakade att för nästa femårsperiod måhända bevilja ett större anslag till lån åt enskilda jernvägar, hvilket anslag icke då, som under innevarande femårsperiod, kan inskränkas till fem millioner. Det kan väl icke nekas, att detta län, som icke kommit i åtnjutande af någon stambana, under det att i andra län för stam-

banors anläggning nedlagts stora belopp, bör hafva berättigadt anspråk på att äfven få någon liknande fördel åt sig beviljad, och då staten derjemte för banans anläggning ur strategisk hänsyn uppställer vilkor, som göra banan dyrare än hvad den eljest skulle blifva, kan jag icke finna något obilligt uti att staten till denna bana lemnar ett lån, hvarpå staten icke förlorar ett enda öre och som således icke innebär någon stor uppoffring.

Jag för min del anser, att Riksdagen bör gå Hallands län till mötes i detta fall och, då det icke bör råda något tvifvel, att icke det ifrågavarande jernvägsstycket snart blir fullbordadt, kan jag icke se någon anledning, hvarför det ifrågavarande anslaget icke nu skulle beviljas.

Detta är i korthet de skäl, som föranleda mig att yrka bifall till Utskottets förslag och hvilka skäl jag velat anföra för att dermed betona, att jag vidhåller den uppfattning, jag i Stats-Utskottet omfattat.

Herr *Wieselgren* instämde med Herr *Danielson*.

Öfverläggningen var slutad.

I enlighet med de gjorda yrkandena gaf Herr *Talmannen* propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å densamma och bifall i stället till den af Herrar *Grefve G. Sparre*, *Nordenfelt* med flere afgifna, vid punkten fogade reservation; och fann Herr *Talmannen* svaren hafva utfallit med öfvervägande Ja för den förra propositionen. Votering blef begärd och företogs enligt en nu uppsatt och af *Kammaren* godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 4:de punkten af Utlåtandet N:o 20,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har *Kammaren*, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit den af Herrar *Grefve G. Sparre*, *Nordenfelt* m. fl. afgifna, vid punkten fogade reservation.

Voteringen utföll med 95 Ja mot 93 Nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Ang. låneunderstöd till en jernväg Warberg—Göteborg.
(Forts.)

§ 4.

Herr Friherre *Nordenskiöld* erhöil på begäran ordet och yttrade: Som herrarne hafva sig bekant, innehåller dechargebetänkandet en anmärkning mot ett på föredragning af Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet afgjordt mål. Jag har anledning tro att Herr Ecklesiastikministern skulle önska försvara den klandrade åtgärden så väl i Första som i Andra Kammaren. Det vore derföre önskligt, att déchargebetänkandet icke på samma gång förekomme i båda Kamrarne. Med anledning häraf får jag anhålla att Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 2 måtte å föredragningslistan upptagas näst efter Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13.

Med bifall till den af Herr Friherre *Nordenskiöld* sålunda gjorda hemställan, beslöt Kammaren, att Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 2 skulle å föredragningslistan för Kammarens sammanträde nästkommande Lördag den 14 dennes uppföras näst efter Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Konstitutions-Utskottets Utlåtanden

N:o 3, i anledning af väckt motion om rätt för myndig prins af det Kongl. huset att deltaga i Kamrarnes öfverläggningar, och

N:o 4, i anledning af väckt motion angående ändring i 60 § Riksdagsordningen.

Första Kammarens Protokollsutdrag N:o 98, innefattande Kamrarnes beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande (N:o 4), i anledning af Herr *Rääfs* motion angående tillägg till jagtstadgan.

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 8), i anledning af väckt motion om utverkande på diplomatisk väg af hemorts rätt i Danmark och Tyskland åt svenskar, hvilka under en viss längre tid oförvitligen försörjt sig sjelfva, samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2 (i samlingen N:o 9), i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om förändrade bestämmelser rörande öfverlåtelse af åborätt till kronohemman och krononybyggen.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag rörande Kammarens i dagens sammanträde fattade beslut.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr <i>J. Andersson</i> i Knarrevik	under 14 dagar fr.	o. m.	d. 26	dennes,
» <i>A. P. Lind</i>	» 14	»	» 26	»
» <i>A. Svartling</i>	» 4	»	» 14	»
» <i>J. A. Sjö</i>	» 14	»	» 23	»
» <i>J. A. Wendt</i>	» 8	»	» 19	»
» <i>And. Bengtsson</i>	» 14	»	» 28	»
» <i>And. Nilsson</i>	» 14	»	» 18	»
» <i>J. Sjöberg</i> i Bodaryd	» 14	»	» 26	»
» <i>A. Andersson</i> i Hakarp	» 14	»	» 26	»
» <i>P. O. Eriksson</i> i Fanbyn	» 14	»	» 23	» och
» <i>A. Svenson</i> i Bossgården	» 14	»	» 23	»

Härefter åtskildes Kammarens ledamöter kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.